

PK-YRITYS BAROMETRI KEVÄT 2016

Sisällys

	ESIPUHE	3
	TIIVISTELMÄ	4
1.	AINEISTO	6
2.	PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3.	SUHDANTEET	10
	3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
	3.2 Liikevaihto	12
	3.3 Kannattavuus	13
	3.4 Vakavaraisuus	14
	3.5 Investoinnit	15
	3.6 Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys	16
	3.7 Henkilökunnan määrä	17
	3.8 Vienti ja liiketoiminta ulkomailla	18
	3.9 Tuonti	19
	3.10 Tuotantokustannukset	20
	3.11 Inflaatio-odotukset	21
4.	PK-YRITYSTEN KEHITTYMINEN JA KANSAINVÄLISTYMINEN	22
	4.1 Kasvu	22
	4.2 Uusiutuminen	24
	4.3 Kansainvälistyminen	26
5.	TOIMINTAYMPÄRISTÖ	28
	5.2 Maksuvaikeudet	32
	5.3 Työllistämisen esteet	33
	5.4 Suhdannetilanteeseen sopeutuminen	34
6.	MAAHANMUUTTO JA KOTOUTTAMINEN	37
7.	YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	40
	PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	42

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- ekonomisti **Petri Malinen**
- ekonomisti **Sampo Seppänen**

Julkaisun ulkoasu ja taitto:
graafinen suunnittelija Lea Hult
Painopaikka: EuraPrint Oy

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Kevään 2016 Pk-yritysbarometri perustuu 6 000 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitys-näkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia ja kehitystä, kasvua ja uusiutumista, kansainvälistymistä sekä sopeutumista ja rahoitustilannetta.

Barometri julkistetaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raportteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoitain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraporteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Helsingissä 16.2.2016

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Petri Peltonen
alivaltiosihteeri
Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Pk-yritysten näkemys lähiajan suhdannekehityksestä on vahvistunut. Jo edellisessä barometrissä näkynyt toiveikkuus on voimistunut ja konkretisoitunut. Talouden aallonpohja näyttäisi olevan ohitettu ja talouskasvun vähittäinen liikkeellelähtö näyttäisi olevan tapahtunut.

Pk-yritysbarometrin suhdannenäkymien saldoluku nousi syksystä seitsemällä yksiköllä. Kasvu näyttäisi tulevan monista pienistä lähteistä. Näkymiin vaikuttavat tiedot euroalueen talouden elpymisestä ja siihen liittyvät odotukset vientikysynnän virkoamisesta. Toisaalta myös kotimarkkinoiden tilanne vaikuttaa muuttuneen aikaisempaa positiivisemmaksi.

Pk-yrityksistä 32 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 16 prosenttia pelkää niiden edelleen heikkenevän. Edellisessä barometrissä oli parempia suhdanteita ennakoivia pk-yrityksiä neljä prosenttiyksikköä vähemmän.

Investoinnin antavat vielä odottaa itseään, mutta kannattavuus on jo kohenemassa

Pk-yritysten arviot investointien lähiajan kehityksestä paranivat hieman edellisestä barometristä. Nyt jo vuoden jatkunut positiivinen kehitys ei kuitenkaan riitä muuttamaan yleiskuvaa, vaan investointien osalta trendi jatkuu edelleen. Kaikilla päätoimialoilla on ainakin jossain määrin enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä suhteessa niihin, joissa investoinnit kasvavat.

Positiivista investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku on edelleen kohentunut edellisestä barometristä.

Pk-yritysten kannattavuusodotukset vastaavat yleisten talousnäkymien muutosta ja ovat kohonneet samaan aikaan, kun odotukset talouskasvun kiihtymisestä ovat lisääntyneet. Taso on kuitenkin edelleen vaatimaton verrattuna hyvien taloudellisten olojen tasoon.

Odotukset ovat kehittyneet erilailla eri toimialoilla. Samaa aikaan kun rakentamisessa ja erityisesti kaupassa kannattavuuden oletetaan kohentuvan, palveluissa ja teollisuudessa näkymät ovat selvästi tasaisemmat. Kaupassa voimakasta nousua selittää osaltaan se, että alan odotukset ovat olleet muita heikommat. Edelleenkin kaupan alan odotukset ovat kuitenkin alhaisemmat kuin muilla toimialoilla.

Henkilöstöstä pidetään kiinni haasteista huolimatta

Pk-yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Talouden elpyminen ei vielä ole konkretisoitunut voimakkaaksi työpaikkojen kasvuksi. Palvelualojen työllisyysnäkyvät ovat edelleen hieman paremmat kuin muilla toimialoilla.

Taloustilanteen paranemisesta kertoo kuitenkin se, että kaikilla toimialoilla uskotaan jälleen siihen, että työvoiman määrää voidaan hieman jopa lisätä. Kaupassa näkymät ovat edelleen heikommat kuin muilla toimialoilla, mutta kuitenkin positiiviset. Alalla ei enää ole paineita sopeuttaa henkilöstön määrää.

Vaikeaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten nousuarviot ovat aivan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan lievästä talouden kasvusta huolimatta huomattavasti vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kasvua haetaan kansainvälistymisestä ja uusiutumisesta

Innovatiiviset, kasvavat yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paitsi työpaikkojen, myös paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi. Taloustilanteen helpottuminen näkyy yritysten kasvuhakuisuudessa. Yhdeksän prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia ja 36 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan.

Talouden käännepisteen saavuttaminen on lisännyt pk-yritysten uskoa tulevaan. Luottamus tulevaan näkyy pk-yritysten kasvuhalukkuudessa. Kasvuhakuisuus on hieman noussut ja hieman aiempaa useampi yritys pyrkii kasvamaan voimakkaasti. Toiseksi vielä ei ole suurta muutosta nähtävissä yritysten kasvuhalukkuudessa taloustilanteen parantumisesta huolimatta, mutta suunta on selvä.

Kansainvälistyminen on keskeinen kasvun väylä. Pk-yritykset ovat sisäistäneet tämän näkökulman kohtuullisesti. Kaikkiaan vientiä tai liiketoimintaa ulkomailta harjoittavia pk-yrityksiä on 20 prosenttia barometrin vastaajista. Suora vienti oli yleisin kansainvälistymisen muoto ja sitä harjoitti kolme viidesosaa kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailta harjoittavista pk-yrityksistä.

Uusien markkinoiden etsimisen ohella on tärkeä huolehtia reaalisesta kilpailukyvästä. Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämä tarkoittaa, että myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä.

Nopea teknologinen kehitys korostaa innovaatiovalmiuksien merkitystä. Nykyisin uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Keskiössä on digitaalisiin toimintaympäristöihin liittyvä osaaminen.

Rahoituksen haasteita on vähitellen selätetty

Tiukentunut pankkitoiminnan sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suuria muutoksia rahoituksen käytössä ei ole suhteessa edelliseen barometriin tapahtunut.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana saman verran kuin edellisen barometriin aikaan. Nyt 22 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna 2015 osuus oli yhden prosenttiyksikön pienempi. Nousu tulee lähinnä kaupasta ja palveluista. Teollisuuden ja rakentamisen aiomukset hakea rahoitusta ovat hieman vähentyneet vuoden takaisesta.

Rahoituksen hakuaikomusten taustalla näkyy hienoinen odotus talouden noususta, ja investointiaktiiviteetin voidaan olettaa olevan kasvussa. Näiltä osin näkymät ovat hieman parantuneet edellisestä barometristä. Parantuneista näkymistä huolimatta rahoitusta aiotaan hakea edelleen eniten käyttöpääomaksi.

Positiivista kuitenkin on se, että yritysten kansainvälistyminen näyttää rahoituksen näkökulmasta etenevän aikaisempaa hieman rivakammin. Yritysten suunnitelmat kansainvälistymisrahoituksen hakemiseen ovat nousseet syksystä kaikilla toimialoilla.

Positiivinen yllätys on se, että luottopolitiikan suurimmat muutokset olisivat ohi. Tästä huolimatta lähes puolet barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden ongelmat ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin.

Marginaalien nousu ja aiempaa kovemmat vaatusvaatimukset on nimetty yleisimmiksi muutok-

siksi. Merkittävää on myös se, että yrityksiltä vaaditaan aiempaa suurempaa omarahoitusosuutta.

Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yrityksen kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Tilanne on tämän osalta parantunut selvästi. Enää vajaa viidennes yritysten suunnittelemista hankkeista jää toteutumatta tai toteutuu suunnitellusta poiketen rahoituksen saatavuuteen ja ehtoihin liittyneiden vaikeuksien vuoksi.

Talouden kasvuun lähtö ei vielä helpota työllistämistä

Talouden piristyminen ei vielä näy niiden pk-yritysten määrässä, joilla ei ole tarvetta työllistää. Pk-yrityksistä 15 prosentilla ei ole tarvetta työllistää. Yleisimmät työllistämisen esteet ovat kysynnän epävarmuus ja työn sivukulut. Lisäksi työvoiman saatavuusongelma on hieman pahenemaan päin, samoin kuin irtisanomiseen liittyvä riski.

Talouskasvun alkaminen on johtanut siihen, että aikaisempaa hieman harvempi yritys joutuu sopeuttamaan toimintaansa. Tilanteen muutosta positiivisempaan kuvaa se, että enää vajaa kolmannes pk-yrityksistä on joutunut tekemään sopeuttamistoimia suhdannetilanteen vuoksi. Samoin niiden yritysten, jotka ovat suunnittelemassa sopeuttamistoimia suhdannetilanteen takia, määrä on laskenut. Yhteensä reilu kolmannes pk-yrityksistä on siinä tilanteessa, että ne joko ovat toteuttaneet tai suunnittelevat sopeuttamistoimia. Sopeuttamistoimia tehneiden osuus on laskenut vuodessa 5 prosenttiyksikköä ja sopeuttamistoimia suunnittelevien osuus on laskenut 31 prosenttiyksikköä ollen 10 prosenttia.

Onnistuneella kotouttamisella vahvistetaan hyvinvointiyhteiskuntaa

Suomen nykyisen ikärakenteen negatiiviset vaikutukset talouskasvulle ja työmarkkinoiden kehitykselle ovat hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen kannalta huomattavia. Suomi tarvitsee lisää maahanmuuttajia, jotta työikäisten määrä ei vähenisi entisestään.

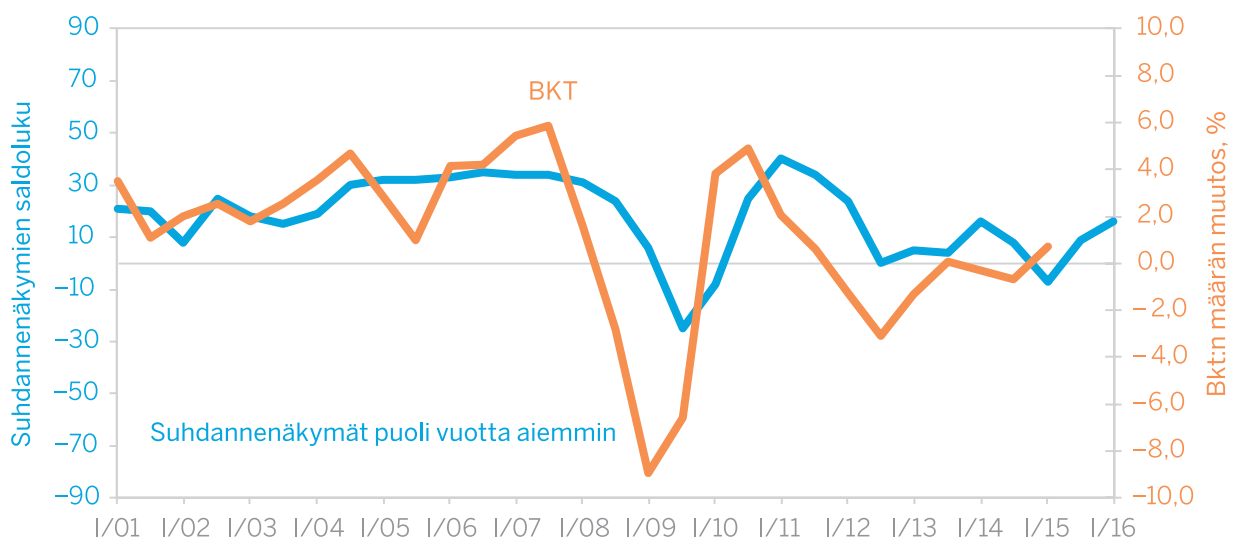
Onnistunut kotouttaminen tarjoaa maahanmuuttajalle työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia valmiuksia. Osalle maahanmuuttajista myös yrittäjyys voi olla sopiva vaihtoehto. Työllistymisen tavalla tai toisella on keskeistä kotouttamisen onnistumiseksi.

1. Aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä työllistämisen esteitä.

Taloustutkimus Oy toteutti kevään 2016 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä joulukuun 2015 ja tammikuun 2016 välisenä aikana. Vastaajina olivat 6 004 suomalaisen pk-yrityksen edustajat. Otantalähteenä on käytetty Tilastokeskuksen toimialaluokitusta, Taloustutkimuksen väliaikaista markkinointirekisteriä sekä Suomen Yrittäjien jäsenrekisteriä, joista otanta on tehty

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin suhdannenäkymät ja BKT:n määrän muutos

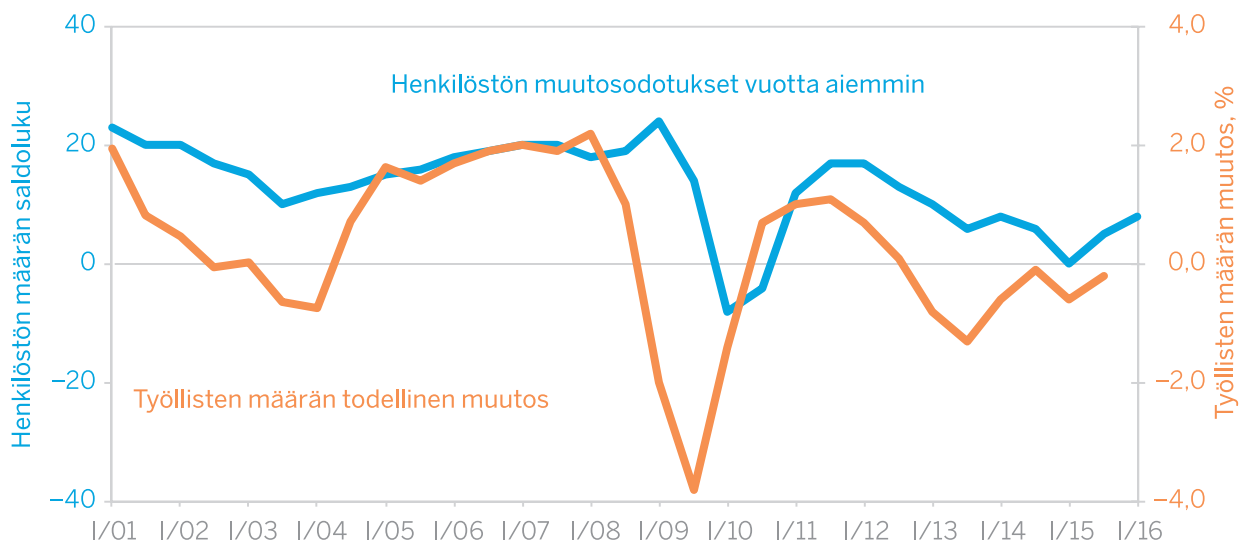
kiintiöidyllä satunnaisotannalla. Otoksessa on kiintiöity yritysten toimiala (TOL 2010), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota talous-

politiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Taluskehityksen aallonpohja näyttäisi nyt kuitenkin olevan saavutettu ja odotuksissa on pientä positiivista virettä.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyyden muutos

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	484	8
	Rakentaminen	943	16
	Kauppa	1 014	17
	Palvelut	3 562	59
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	3 524	59
	5–9 henkilöä	1261	21
	10–19 henkilöä	600	10
	20–49 henkilöä	420	7
	50+ henkilöä	180	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	2 516	42
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	1 091	18
	0,5–0,99 miljoonaa euroa	804	13
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	407	7
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	223	4
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	521	9
	5 miljoonaa euroa tai yli	402	7
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	926	16
	Pääkaupunkiseutu	470	8
	Uusimaa	586	10
	Varsinais-Suomi	556	10
	Satakunta	235	4
	Kanta-Häme	173	3
	Päijät-Häme	204	4
	Pirkanmaa	527	9
	Kymenlaakso	152	3
	Etelä-Karjala	120	2
	Etelä-Savo	153	3
	Pohjois-Savo	218	4
	Pohjois-Karjala	140	2
	Keski-Suomi	260	4
	Etelä-Pohjanmaa	216	4
	Pohjanmaa	189	3
	Keski-Pohjanmaa	70	1
	Pohjois-Pohjanmaa	330	6
	Kainuu	65	1
	Lappi	183	3
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	Ennen 1990	1 427	24
	1990–1999	1 202	20
	2000–2009	1 636	27
	2010–	1 715	29
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	540	9
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	2 170	36
	Pyrkii säilyttämään asemansa	2 016	34
	Ei kasvutavoitteita	1 072	18
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	169	3
YHTEENSÄ		6 004	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan Suomessa oli vuonna 2014 hieman alle 281 000 yritystä ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä säilyi lähes ennallaan lasien noin 300 yrityksellä.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2014 lähes 93,4 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan ja oli 99,8 prosenttia.

Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toisella vuonna 385 miljardia euroa. Vuoteen 2013 verrattuna liikevaihdon säilyi lähes entisellään. Liikevaihdon laskua kertyi 8 miljardia euroa, eli 0,2 prosenttia. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus vuonna 2014 oli 57 prosenttia.

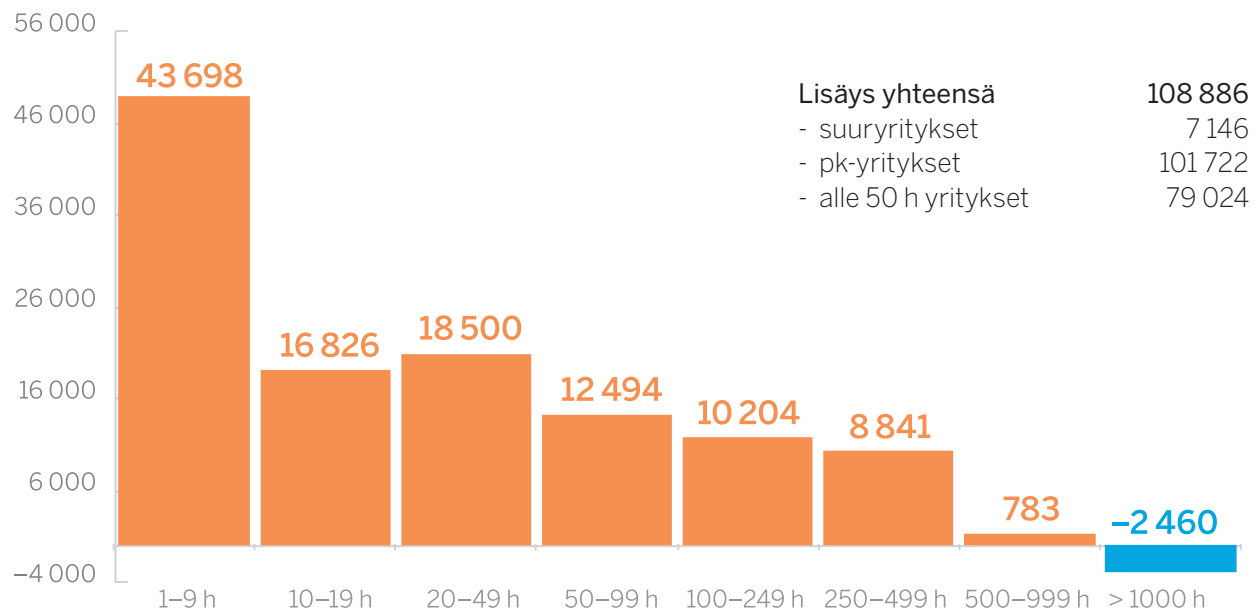
Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maa-, metsä-, ja kalatalous) työllistivät toissa

vuonna 1 377 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli neljännes ja koko pk-sektorin 65 prosenttia.

Aikavälillä 2001–2012 yritysten työpaikkojen nettolisäys kertyi lähes kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi erittäin pienissä 1–4 henkeä työllistävissä yrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstön määrä oli vuonna 2012 lähes samansuuruinen kuin vuosikymmenen alussa. Suuryritysten työllisten määrän kasvun hidastumista selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Verrattaessa erikokoisten yritysten henkilömäärien muutoksia on myös huomattava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2012

Lähde: Tilastokeskus 2012. Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa- ja metsätalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

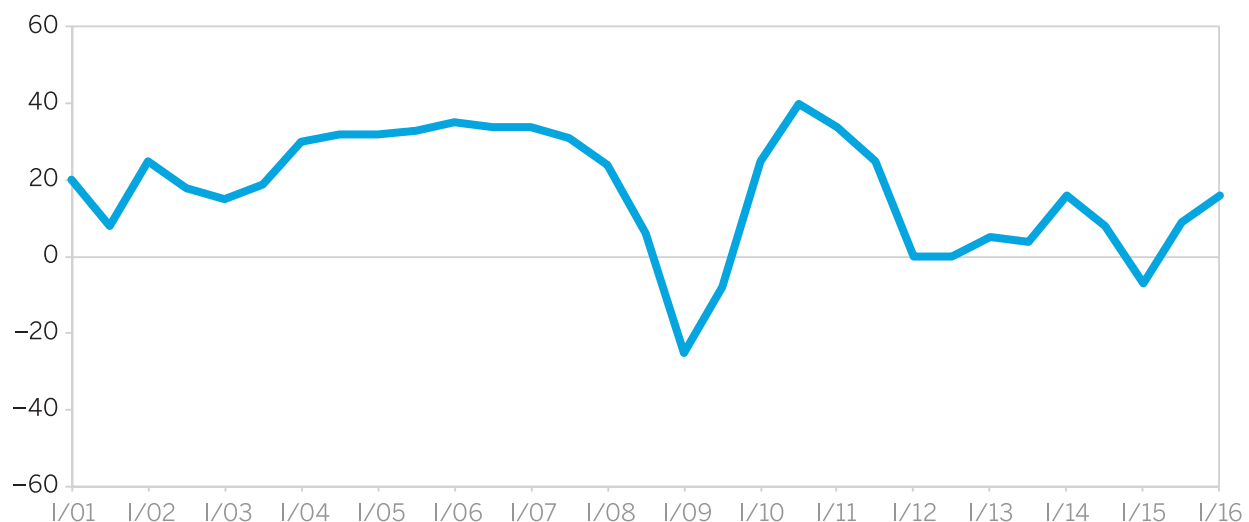
Pk-yritysten suhdanneodotukset ovat vahvistuneet syksyn 2015 barometristä. Jo edellisessä barometrissä näkynyt toiveikkuus on voimistunut ja konkretisoitunut. Talouden aallonpohja näyttäisi olevan ohitettu ja talouskasvun vähittäinen liikkeellelähtö näyttäisi olevan tapahtunut. Suhdannenäkymien saldoluku nousi syksystä seitsemällä yksiköllä. Kasvu näyttäisi tulevan monista pienistä lähteistä. Näkymiin vaikuttavat tiedot euroalueen talouden elpymisestä ja siihen liittyvät odotukset vientikysynnän virkoamisesta. Toisaalta myös kotimarkkinoiden tilanne vaikuttaa muuttuneen aikaisempaa positiivisemmaksi. Pk-yrityksistä 32 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevat seuraavien 12 kuukauden aikana ja 16 prosenttia pelkää niiden edelleen heikkenevän. Edellisessä barometrissä parempia suhdanteita ennakoivia oli neljä prosenttiyksikköä vähemmän ja vastaavasti heikkeneviä suhdanteita ennakoivia kolme prosenttiyksikköä enemmän.

Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku nousi 13 yksikköä tasolle 12. Positiivisesta muutoksesta huolimatta kaupan odotukset ovat edelleen hieman heikommät kuin muilla päätoimialoilla. Tämä kertoo sekä toimialan rakennemuutoksesta, että kotimarkkinoiden odottavasta tilanteesta.

Tarkasteltaessa toteutunutta kehitystä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana heikko suhdannetilanne on pk-yritysten näkökulmasta hieman helpottanut. Nyt 21 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan vuodentakaista huonomman, kun edellisessä barometrissä vastaava osuus oli 28 prosenttia. Tilanne on muita toimialoja hieman heikompi kaupan alan yrityksissä, joista 26 prosenttia sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaista huonompi. Vaikeuksien asteittaista lievenemistä on kuitenkin havaittavissa myös kaupan alalla.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on muuttunut jossain määrin. Aikaisemmin pienimmät yritykset ovat olleet lähitulevaisuuden suhteen selvästi optimistisempia kuin suuremmat pk-yritykset. Edellisessä pk-yritysbarometrissä oli jo havaittavissa näkemyserojen kääntyminen. Vaikka näkemykset ovat kaikissa kokoluokissa kehittyneet positiivisesti, voimakkain positiivinen kehitys on tapahtunut yli 50 henkilöä työllistävissä pk-yrityksissä. Nämä yritykset näkevät tulevaisuuden selvästi valoisampana kuin muut pk-yritykset. Tämä viittaa siihen, että talouden koheneminen on käynnistynyt varsin verkkaisesti.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	32	52	16	16
Toimialoittain				
Teollisuus	34	48	18	16
Rakentaminen	32	53	15	17
Kauppa	31	50	19	12
Palvelut	31	53	16	15
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	73	23	4	69
Kasvuhakuiset	45	46	9	36
Asemansa säilyttäjät	20	60	20	0
Ei kasvutavoitetta	9	67	24	-15
Toimintansa lopettavat	5	40	55	-50
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	32	52	16	16
5–9 henkilöä	30	52	18	12
10–19 henkilöä	32	52	16	16
20–49 henkilöä	29	56	15	14
yli 50 henkilöä	38	52	10	28
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	21	59	20	1
1990–1999	23	60	17	6
2000–2009	31	51	18	13
2010 jälkeen	47	43	10	37

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

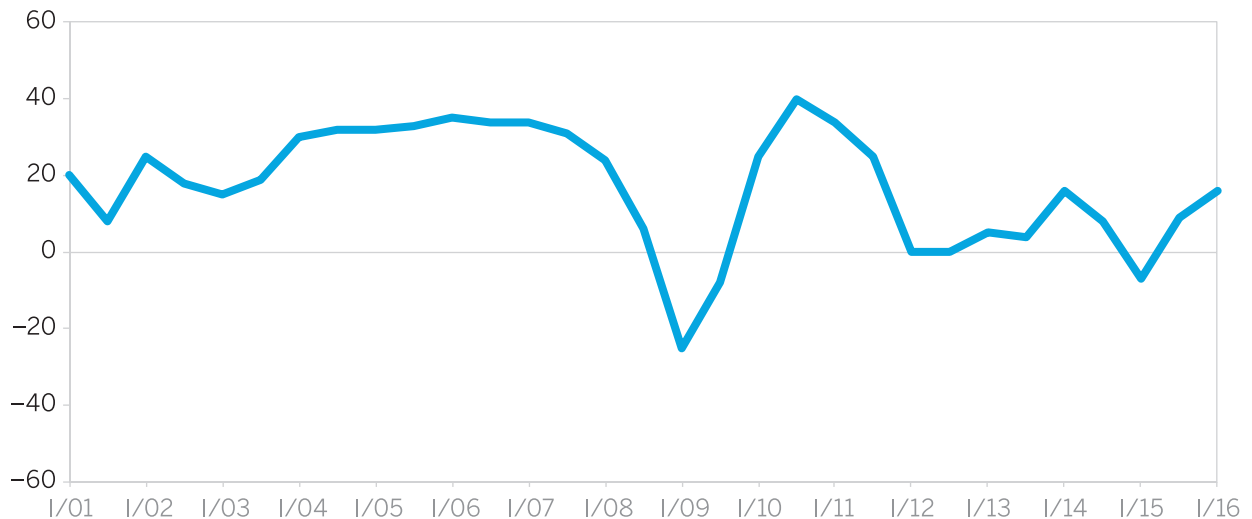
Odotukset liikevaihdon kehityksestä vastaavat pitkälti yleisiä suhdanneodotuksia ja ovat vähitellen saavuttamassa tasoa, jolla ne ovat olleet aiempina vuosina. Saldoluku nousi viime syksystä tasolle 28. Tämä taso on silti edelleen reilun neljänneksen alaisempi hyvän talouskehityksen aikaisiin lukuihin verrattuna. Kotimarkkinoiden ja rakenteen haasteista huolimatta kaupan alalla liikevaihto-odotuksen nousivat voimakkaimmin. Saldoluku nousi 15 yksikköä saaden arvon 26.

Kokonaisuudessaan pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat olevan linjassa

tälle vuodelle tehtyjen talousennusteiden kanssa, joiden mukaan Suomen talouden reaalin bruttokansantuotteen kasvu on maltillista.

Liikevaihto-odotukset ovat korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Erityisen merkittäviä eroja eri kokoluokan yritysten välillä ei ole. Pienimpien, alle 5 henkilöä työllistävien, yritysten näkymät ovat hieinan muita heikkomat. Pienimmistä yrityksistä noin kuudennes uskoo liikevaihtonsa pienenevän seuraavan 12 kuukauden aikana, kun osuus suuremmissa yrityksissä jää noin 10 prosenttiin.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	44	40	16	28
Teollisuus	51	34	15	36
Rakentaminen	39	43	18	21
Kauppa	44	38	18	26
Palvelut	45	39	16	29

3.3 KANNATTAVUUS

Pk-yritysten kannattavuusodotukset vastaavat yleisten talousnäkymien muutosta ja ovat kohonneet samaan aikaan, kun odotukset talouskasvun kiihtymisestä ovat lisääntyneet. Saldoluku nousi kevästä seitsemän yksikköä ja on nyt 11. Taso on kuitenkin edelleen vaatimaton verrattuna hyvien taloudellisten olojen tasoon, joka on 30 yksikön luokkaa.

Odotukset ovat kehittyneet hyvin erilailla eri toimialoilla. Samaan aikaan kun rakentamisessa ja erityisesti kaupassa kannattavuuden oletetaan kohentuvan, palveluissa ja teollisuudessa näkymät ovat selvästi tasaisemmat. Kaupassa voimakasta nou-

sua selittää osaltaan se, että alan odotukset ovat olleet muita heikommät. Edelleenkin kaupan alan odotukset ovat kuitenkin alhaisemmat kuin muilla toimialoilla. Toimialan saldoluku päättyi lukemaan 4, mikä on 14 yksikköä korkeampi kuin edellisessä barometrissa.

Kokoluokittain tarkasteltuna suurimmat pk-yritykset poikkeavat kannattavuusodotuksissa edelleen jossain määrin muista. Näistä yrityksistä hie- man muita useampi pk-yritys uskoo kannattavuutensa parantuvan, mutta erot eri kokoluokkien välillä ovat selvästi tasaantuneet.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	32	47	21	11
Teollisuus	35	42	23	12
Rakentaminen	32	48	20	12
Kauppa	30	44	26	4
Palvelut	33	47	20	13

3.4 VAKAVARAISUUS

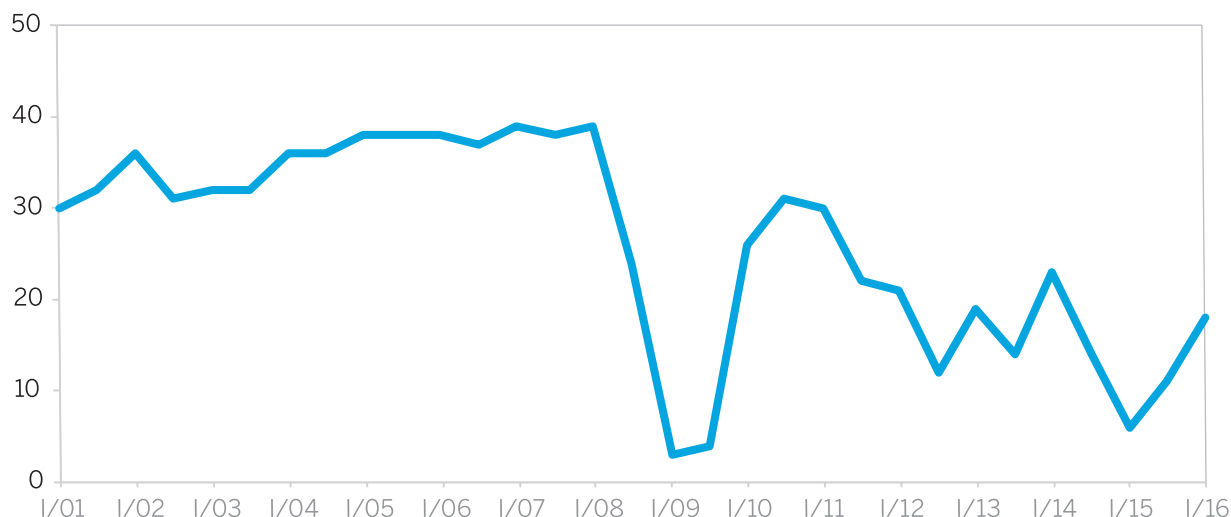
Useita vuosia jatkunut epävarma talouskehitys painaa vahvasti pk-yritysten vakavaraisuutta. Onneksi lievä kannattavuuden paraneminen mahdollistaa sen, että myös vakavaraisuudessa näkymät ovat hieman aiempaa positiivisemmat. Saldoluku nousi viime syksystä seitsemän yksikköä tasolle 18. Taso on kuitenkin edelleen selvästi pitkäaikaisen tason alapuolella.

Positiivisimmat odotukset vakavaraisuuden suhteen ovat kaupassa, jossa saldoluku nousi 15 yksikköä syksystä. Lähes yhtä positiivinen kehitys havaitaan rakentamisessa, jossa saldoluku nousi 14 yksikköä. Noususta huolimatta kaupan alan saldoluku on alhaisin, saaden arvon 15. Rakentamisen saldoluku on 21.

Kokoluokittain tarkasteltuna erot vakavaraisuudessa ovat tasoittuneet, mutta edelleen pienimmässä mikroyrityksissä, eli alle viisi henkeä työllistävissä yrityksissä, odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat heikoimmat. Vastaavasti positiivisimmat odotukset olivat 20–49 henkilöä työllistävissä yrityksissä.

Yrityksen perustamisvuoden perusteella, enintään 5 vuotta toimineiden yritysten joukossa on muita positiivisemmat vakavaraisuuden muutosodotukset. On kuitenkin huomattava, että barometrisä mitataan vakavaraisuuden muutoksen suuntaa ja voimakkuutta, ei vakavaraisuuden tasoa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	31	56	13	18
Teollisuus	33	54	13	20
Rakentaminen	33	55	12	21
Kauppa	31	53	16	15
Palvelut	31	56	13	18

3.5 INVESTOINNIT

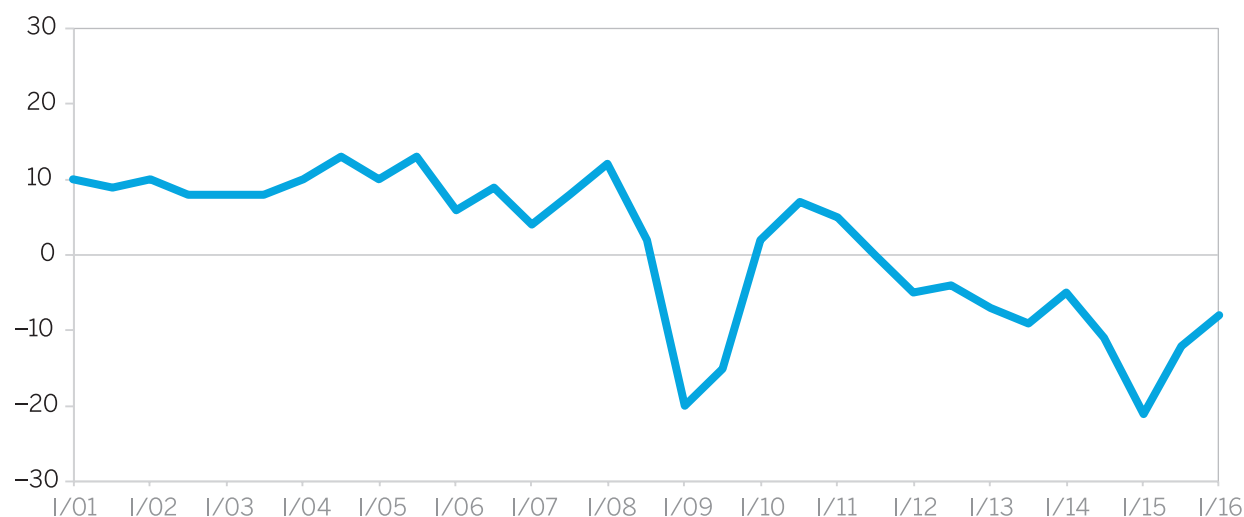
Pk-yritysten arviot investointien lähiajan kehityksestä kohenivat hieman syksystä. Verrattuna viime vuoden kevääseen tilanne on kehittynyt selvästi positiivisempaan suuntaan. Nyt jo vuoden jatkunut positiivinen kehitys ei kuitenkaan riitä muuttamaan yleiskuvaa, vaan investointien osalta jo vuosia kestänyt trendi jatkuu edelleen. Kaikilla päätoimialoilla on ainakin jossain määrin enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä suhteessa niihin, joissa investoinnit kasvavat. Saldoluku päättyy siten lukemaan -8. Muutos syksystä on neljä yksikköä.

Odotukset investointien vähenemisestä lievenivät hieman kaikilla toimialoilla. Suurin muu-

tos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku muuttui 10 yksikköä. Eniten investointihalukkuutta on teollisuudessa, jossa joka viiden yritys arvioi investointien kasvavan seuraavan 12 kuukauden aikana. Samaan aikaan kuitenkin lähes joka kolmas teollisuusyritys ilmoittaa vähentävänsä investointeja.

Positiivista investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku on edelleen kohonnut edellisestä barometristä. Talouskasvun voimistumisesta kertoo lisäksi se, että enää vain reilu viisi prosenttia näistä pk-yrityksistä aikoo vähentää investointejaan.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	18	56	26	-8
Teollisuus	20	50	30	-10
Rakentaminen	19	51	30	-11
Kauppa	16	56	28	-12
Palvelut	19	58	23	-4

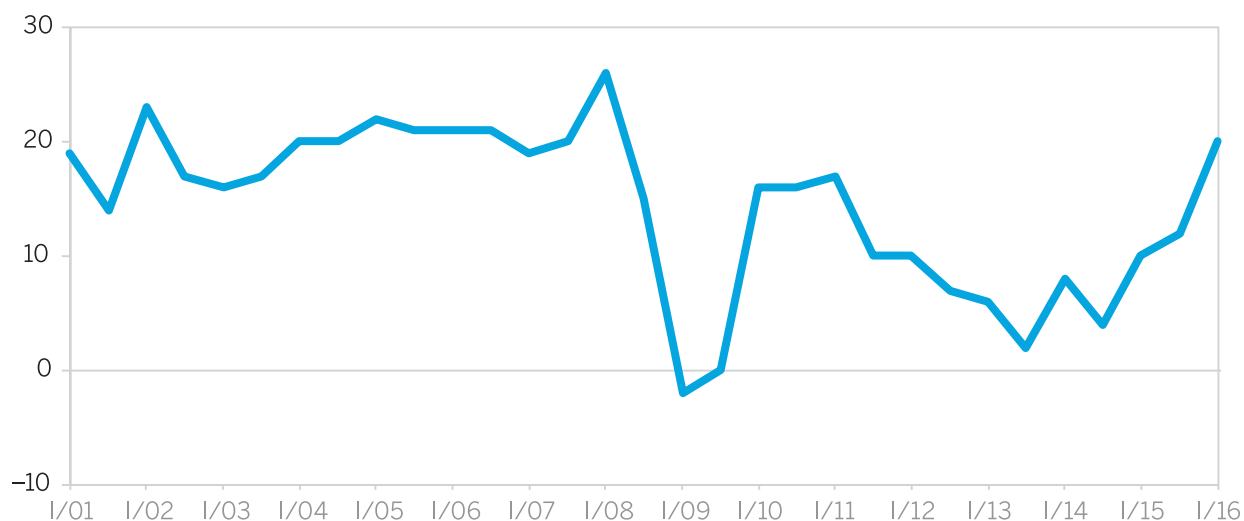
3.6 INNOVAATIOT SEKÄ TUOTANNON JA TUOTTEIDEN KEHITYS

Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys ovat välttämätön osa yritysten uudistumisesta ja kasvua. Yritysten tiukka talous on vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen. Yritysten luottamus tulevaisuuteen on kuitenkin palautumassa, ja odotukset ovat selvästi nousseet syksystä. Vaikka edelleen enemmistö barometrin vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään, jo joka kolmas yritys aikoo kasvattaa tuotekehityspanostuksiaan.

Teollisuudessa, jossa tuotekehityksen merkitys on erityisen suuri, odotukset ovat kehittyneet suo-

tuisimmin ja saldoluku nousi 16 yksikköä edellisestä barometristä saaden arvon 27. Kaupassa ja rakentamisessa on nähtävissä jonkinlaista odotusta. Tämä tilanne heijastuu myös innovaatioiden ja tuotekehityksen näkymiin. Muutos aikaisempaan on kuitenkin selvästi positiivinen. Tämä näkyy siinä, että rakentamisen saldoluku nousi 13 yksikköä ja kaupan 7 yksikköä. Elinkeinoelämän rakennemuutos näkyy siten, että palvelut ja niiden innovaatiot voimistuvat entisestään. Talouskasvun liikkeelle lähdön siivittämänä jo reilu kolmannes palvelualan toimijoista aikoo lisätä innovaatiopanostuksia.

Kuva 9: Innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	31	58	11	20
Teollisuus	35	57	8	27
Rakentaminen	25	60	15	10
Kauppa	25	61	14	11
Palvelut	34	57	9	25

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

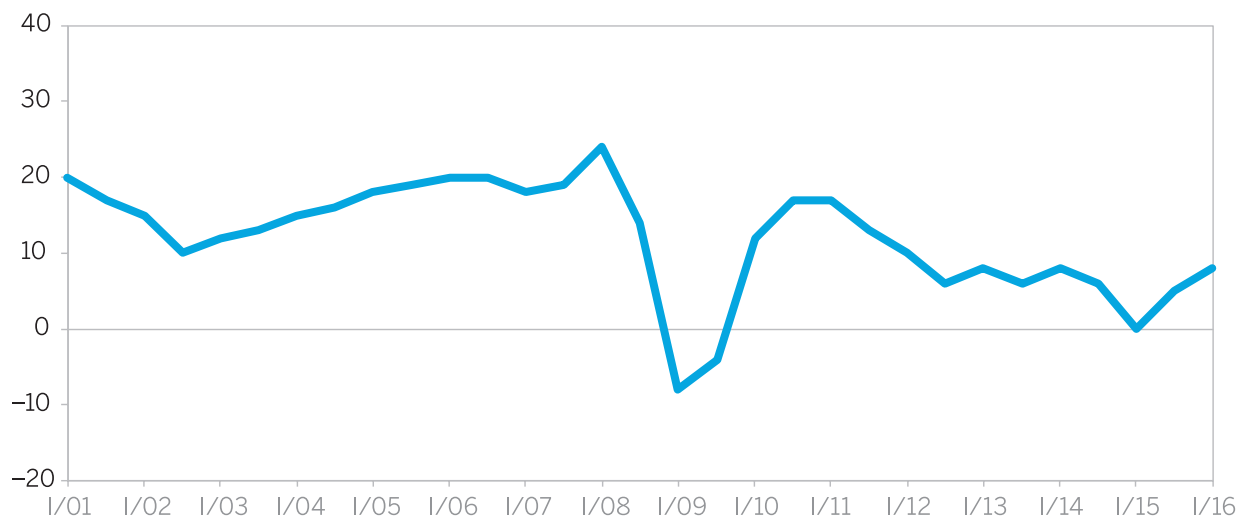
Pk-yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Odotusten saldoluku kahdeksan on edelleen poikkeuksellisen matala, vaikka se on kolme yksikköä syksyä korkeampi. Reilut 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo edelleen säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Palvelualojen työllisyysnäköymät ovat edelleen hieman paremmat kuin muilla toimialoilla. Taloustilanteen paranemisesta kertoo se, että kaikilla toimialoilla uskotaan jälleen siihen, että työvoiman määrää voidaan hieman jopa lisätä. Kaupassa

näköymät ovat edelleen heikommat kuin muilla toimialoilla, mutta kuitenkin positiiviset. Alalla ei enää ole paineita sopeuttaa henkilöstön määrää.

Kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on selvästi muuttunut syksystä. Nyt suurimmat paineet sopeuttaa henkilöstön määrää ovat pienimmissä pk-yrityksissä. Muissa kokoluokissa yritykset uskovat kykenevänsä pitämään huolta nykyisestä henkilökunnasta ja erityisesti suurimmissa lisäämään henkilöstön määrää.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	18	72	10	8
Teollisuus	24	64	12	12
Rakentaminen	20	68	12	8
Kauppa	16	72	12	4
Palvelut	18	74	8	10

3.8 VIENTI JA LIIKETOIMINTA ULKOMAILLA

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin suoraa vientiä tai tuontia harjoittavilta pk-yrityksiltä. Kaikkiin vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 20 prosenttia barometrin vastaajista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 56 000 pientä ja keski suurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Tämä määrä on hienoisesti kasvanut.

Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto ja sitä harjoittaa lähes kolme viidesosaa kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista

pk-yrityksistä. Lähes kuudesosalla yrityksistä on ulkomainen tytäryritys tai yhteisyritys. Näistä kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä joka neljännellä kansainvälinen toiminta muodostaa pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta.

Sekä vientiodotuksissa että toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Tämän barometrin mukaan viennin määrä nousee seuraavan vuoden selvästi nykyistä suuremmaksi. Odotukset viennin kehityksestä ovat nousseet voimakkaasti erityisesti kaupassa ja palveluissa. Suurin nousu on tapahtunut kaupassa.

Taulukko 9: Yritysten liiketoiminta ulkomailla

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	20	46	8	24	18

Taulukko 10: Viennin tai liiketoiminnan muodot yrityksillä, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa vientiä	57	77	45	59	51
Lisensointi- tai franchising-toimintaa	6	4	8	4	7
Palkka- tai sopimusvalmistusta	8	7	7	13	6
Ulkomainen yhteisyritys tai tytäryritys	14	9	28	19	13
Muu	28	14	28	17	36

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 11: Suoraa vientiä harjoittavien yritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	53	39	8	45
Teollisuus	60	31	9	51
Rakentaminen	42	51	7	35
Kauppa	45	48	7	38
Palvelut	54	38	8	46

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa joka viides pk-yritys. Osuus on lähes sama kuin viennissä, vaikka merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanne tuontikaupassa on säilynyt melko vakaana, vaikka pieniä toimialoittaisia eroja on ja kokonaismäärä on hienoisessa laskussa.

Samoin kuin viennissä, myös tuonnista odotukset kehityksestä ovat nousseet, mutta säilyneet hieman varovaisempina kuin viennin kehityksessä. Tuontiodotusten saldoluku on selvästi positiivinen, kun tuonnin kasvuun luottaa noin kolmannes tuontiyrityksistä. Rakentamisessa ja erityisesti kaupassa odotukset ovat hieman muita toimialoja positiivisemmat.

Taulukko 12: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	17	44	9	43	9

Taulukko 13: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	41	48	11	30
Teollisuus	32	58	10	22
Rakentaminen	38	54	8	30
Kauppa	48	40	12	36
Palvelut	38	49	12	26

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

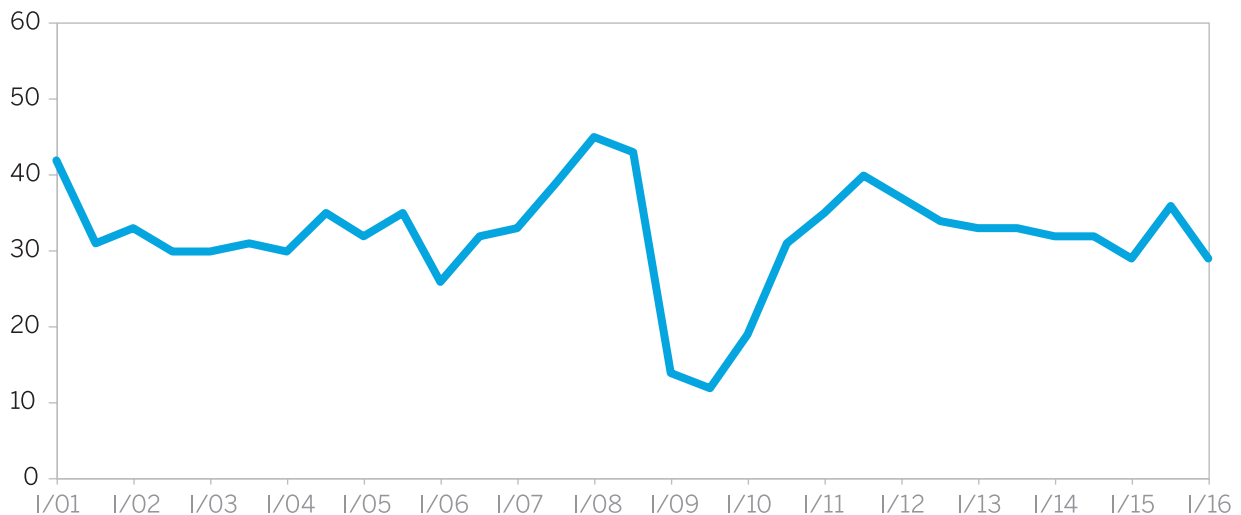
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä melko poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy melko korkeana. Samoin erot toimialoittain ovat yleensä pieniä, ja niin on tälläkin kertaa. Positiivista on kuitenkin huomata, että kasvuodotukset ovat hieman maltillistuneet suhteessa siihen, mitä viime syksynä odotettiin.

Kokoluokittain tarkasteltuna pienin saldoluku löytyy alle viiden hengen yritysten ryhmästä. Niillä kustannukset ovat muita pk-yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Suurimman kustannuspaineet kohdistuvat 5–19 henkilöä

työllistäviin pienyrittäjiin. Näillä yrityksillä sekä palkat että raaka-aineet nostavat tuotantokustannuksia enemmän kuin aivan pienimmillä tai hieman suuremmilla pk-yrityksillä.

Vaikeaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten nousuarviot ovat kasvussa ja aivan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan lievästä talouden kasvusta huolimatta huomattavasti vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 14: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	36	57	7	29
Teollisuus	34	58	8	26
Rakentaminen	35	58	7	28
Kauppa	39	53	8	31
Palvelut	34	60	6	28

3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

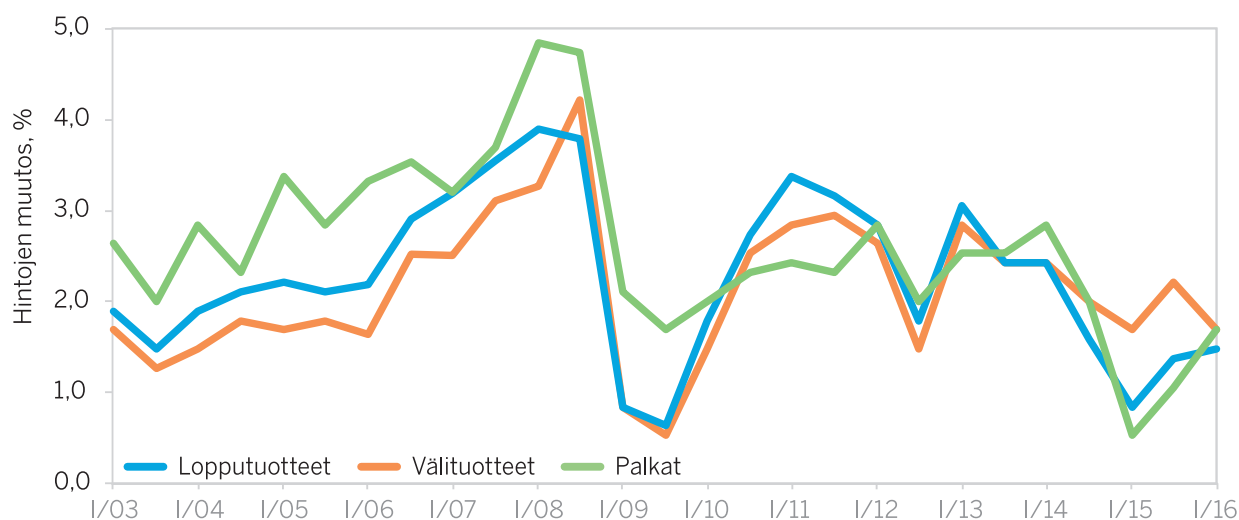
Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy omien myytävien tuotteiden kapeana säilynyt hinnoitteluvара. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan 1,4 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat vain aavistuksen paremmat kuin edellisessä barometrissa.

Tilannetta helpottaa jossain määrin se, että näkemykset palkkojen kehityksestä ovat säilyneet kohtuullisen maltillisena, vaikka selvää nousua syksyn barometriin nähden on havaittavissa. Palkkojen arvioidaan kohoavan hieman nopeammin kuin lopputuotteiden hintojen. Positiivista on myös se, että

välituotteiden hintojen nousun oletetaan aiemmasta poiketen hidastuvan lähes samalle tasolle kuin lopputuotteiden hintojen nousuksi oletetaan. Koska palkkojen ja välituotteiden hintojen nousunvauhti ylittää kuitenkin lopputuotteiden hintojen muutoksen, paineet kannattavuutta kohtaan jatkuvat.

Kaupassa inflaationäkymää painaa edelleen hieman kotimarkkinoiden kysynnän epävarmuus ja siitä johtuva työvoimatarpeen alhaisuus. Näkymien parantuminen ja aukiololainsäädäntöön tehdyt muutokset ovat kuitenkin osaltaan lisänneet työvoiman kysyntää ja näkyvät myös odotuksissa palkkauksen kehityksestä.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 15: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	1,4	1,6	1,6
Teollisuus	0,5	1,2	1,2
Rakentaminen	1,8	1,8	1,5
Kauppa	1,0	1,7	0,8
Palvelut	1,5	1,5	1,9

4. Pk-yritysten kehittyminen ja kansainvälistyminen

4.1 KASVU

Innovatiiviset, kasvavat yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paitsi työpaikkojen, myös paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi.

Taloustilanteen helpottuminen näkyy yritysten kasvuhakuisuudessa. Lievän kasvun siivittämänä jo yhdeksän prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia ja 36 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 18 prosentilla ei ole kasvutavoitteita ja kolme prosenttia arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa.

Talouden käänneapsteen saavuttaminen on lisännyt pk-yritysten uskoa tulevaan. Luottamus tulevaan näkyy pk-yritysten kasvuhakuisuudessa. Kasvuhakuisuus on hieman noussut ja hieman aiempaa useampi yritys pyrkii kasvamaan voimakkaasti. Toistaiseksi vielä ei ole suurta muutosta nähtävissä yritysten kasvuhakuisuudessa taloustilanteen parantumisesta huolimatta, mutta suunta on selvä.

Toimialoittain tarkasteltuna kasvuhakuisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisen vuoden aikana. Rakennusallalla kasvutavoitteet ovat edelleen hieman muita päätoimialoja alhaisemmat.

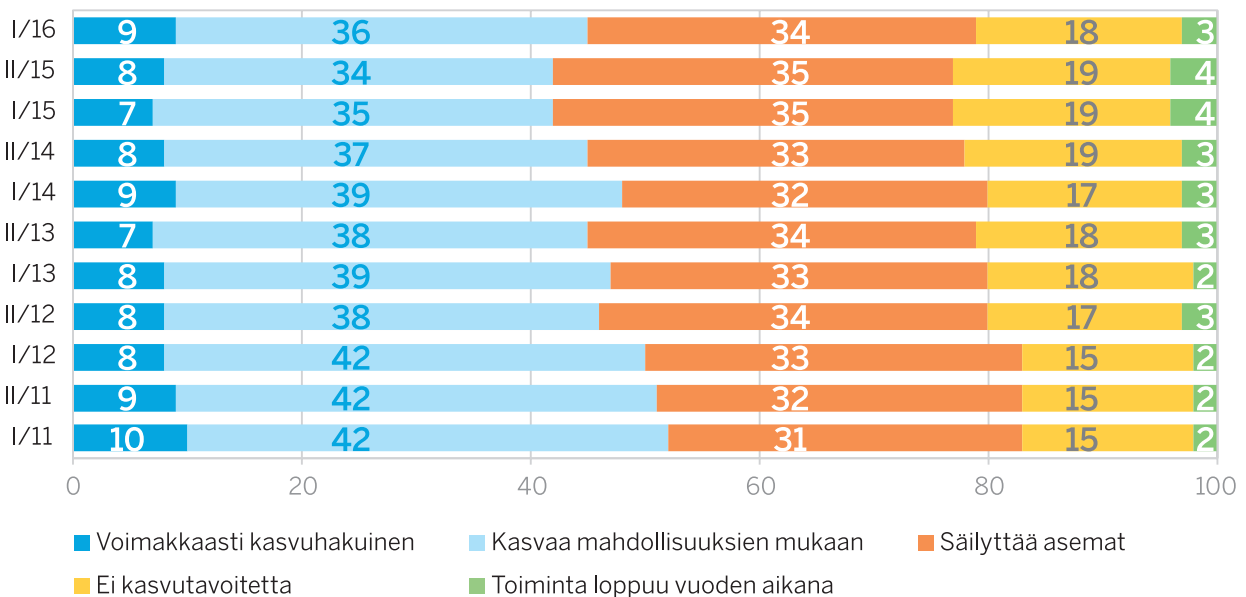
Positiivista on se, että kauppa ja palvelut näkevät kotimarkkinoiden olosuhteet sellaisiksi, että siellä on mahdollista kasvaa aiempaa voimakkaammin. Teollisuudessa hieman muita toimialoja parempi kasvuhakuisuus on edelleen säilynyt, ja voimakkaasti kasvuhakuisia teollisuusyrityksiä on edelleen reilu kymmenes kaikista teollisuusyrityksistä.

Voimakkaimmin kasvua hakevat yritykset ovat usein hieman suurempia yrityksiä, mutta kunnianhimoisia kasvuodotuksia löytyy kaikenkokoisista pk-yrityksistä. Luonnollisesti uusilla tai laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa kasvuhakuisuus on yleisempää.

Voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä on kaikista pk-yrityksistä yhdeksän prosenttia, eli noin 25 000 yritystä. Tarkasteltaessa näiden yritysten kasvuodotuksia havaitaan pk-yritysten olevan varsin realistisia kasvutavoitteidensa suhteen.

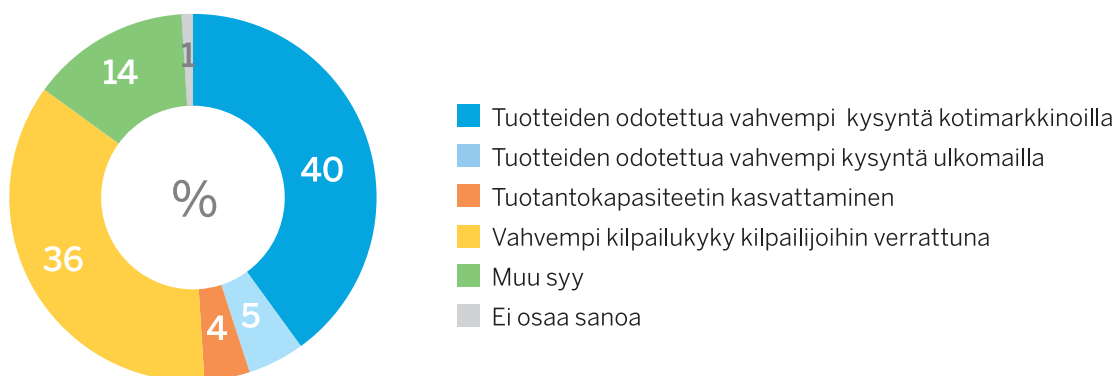
Yritykset asettivat kasvutavoitteensa vuodelle 2015 realistisesti, mutta toteutunut talouskehitys aiheutti sen, että 41 prosenttia ei kyennyt ylittämään tavoitettaan. Suurimmat haasteet liittyivät kotimarkkinoiden kysynnän voimakkaaseen heikkenemiseen ja kiristyneeseen kilpailuun. Lähes joka kuudes pk-yritys kuitenkin ylitti asettamansa tavoitteet. Onnistumisen taustalla oli markkinaosuuksien kasvattaminen ja kilpailijoita parempi kilpailukyky.

Kuva 13: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	9	36	34	18	3
Toimialoittain					
Teollisuus	14	43	31	10	2
Rakentaminen	6	34	33	23	4
Kauppa	9	38	40	11	2
Palvelut	9	36	32	20	3
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	6	33	32	25	4
5–9 henkilöä	10	37	40	12	1
10–19 henkilöä	13	44	36	6	1
20–49 henkilöä	17	50	29	4	0
yli 50 henkilöä	26	44	27	2	1
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	4	32	40	21	3
1990–1999	6	30	40	21	3
2000–2009	7	37	32	21	3
2010 jälkeen	17	44	26	11	2

Kuva 14: Kasvutavoitteista jäämisen syyt, %**Kuva 15:** Kasvutavoitteiden ylittämisen syyt, %

4.2 UUSIUTUMINEN

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksen pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua monista eri lähteistä. Perinteisesti kasvua haetaan investoinneista ja henkilöstön koulutuksesta, mutta myös uusista tuotteista ja palveluista sekä uusista markkinoista.

Nopea teknologinen kehitys korostaa innovaatiovalmiuksien merkitystä. Meneillään on kansain-

välinen murros, joka vaikuttaa elinkeinorakenteisiin ja innovaatiotoiminnan edellytyksiin. Innovaatioiden kansainvälinen ja kansallinen ulottuvuus kietoutuvat yhä tiiviimmin toisiinsa.

Nykyisin uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Keskiössä on osaaminen, joka liittyy digitaalisiin toimintaympäristöihin, nopeisiin päätöksiin, markkinointiin ja myyntiin.

Pk-yritykset hyödyntävät liiketoiminnassaan kohtuullisessa määrin erilaisia digitaalisia palveluja. Niillä haetaan uusia asiakasryhmiä ja pyritään palvelemaan entistä paremmin. Niillä on tunnistettu olevan myös keskeinen merkitys yrityskuvan vahvistamisessa.

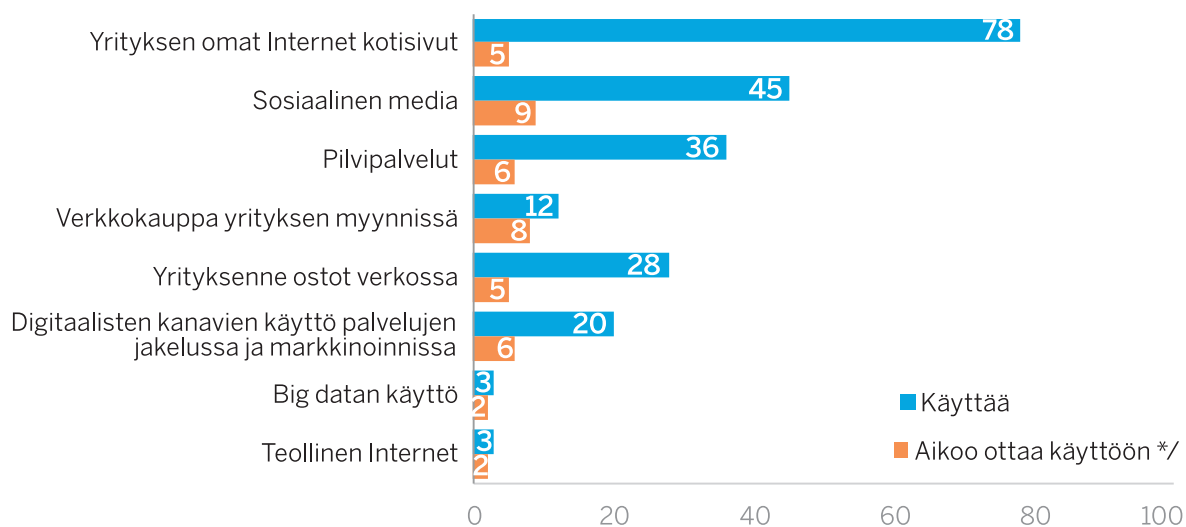
Taulukko 17: Yritysten tekemät uusiutumistoimet, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Investoinnit	77	79	81	74	77
Uuden henkilöstön palkkaaminen	35	43	41	31	34
Henkilöstön koulutus	56	57	51	55	58
Uusien tuotteiden tai palveluiden lanseeraaminen	38	49	19	51	38
Laajentuminen uusille markkinoille	27	38	25	26	26
Uusien teknologioiden käyttöönotto	24	24	16	24	26
Uusien liiketoimintamallien käyttöönotto	24	24	21	27	23
Toiminnan laajentaminen uusille toimialoille	18	20	19	17	18

* / Vastajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

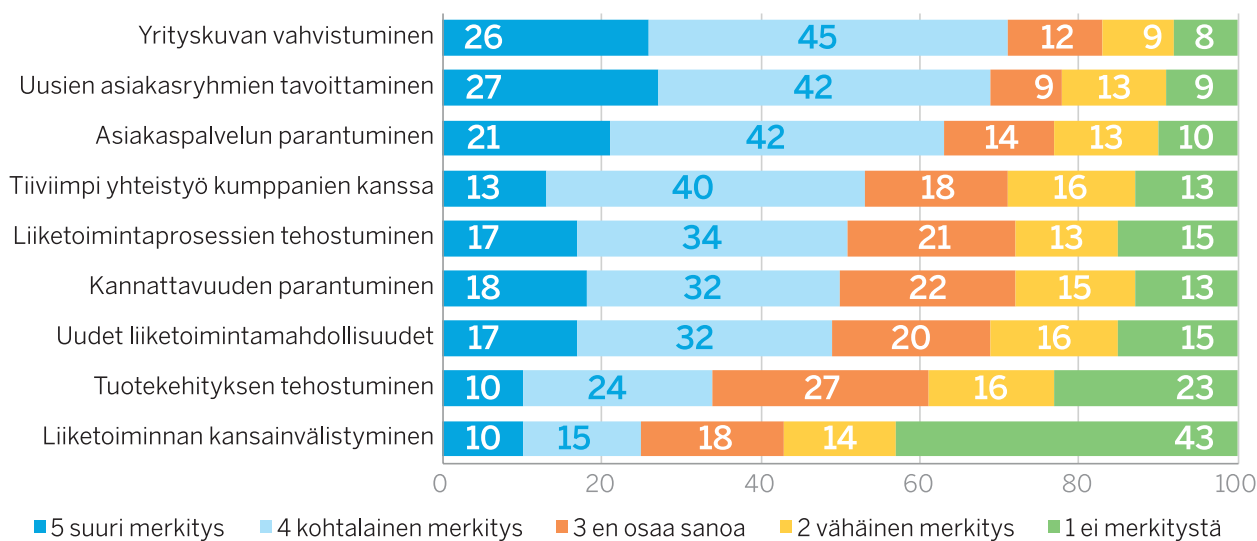

Kuva 16: Digitaalisten palvelujen hyödyntäminen, %

* / Osuus yrityksistä, jotka eivät käytä kyseistä palvelua.

Kuva 17: Digitaalisten palvelujen hyödyt, %

4.3 KANSAINVÄLISTYMINEN

Suomen kotimarkkinat ovat suhteellisen rajalliset, mikä lisää kansainvälistymisen tarvetta kasvun väylänä. Kansainvälistyneille yrityksille viennistä muodostuu merkittävä osa kokonaistoimintaa. Viennillä on selvä vaikutus pk-yritysten liikevaihtoon, vaikka noin 45 prosentilla yrityksistä viennin osuus liikevaihdosta jää alle 10 prosenttiin. Vaikutus voi olla näillekin yrityksille liikevaihto-osuuttaan merkittävämpi, erityisesti jos vientialueen taloudessa tapahtuva kehitys on positiivisempaa kuin päämarkkina-alueella. Vajaalle kolmannekselle yrityksistä viennistä on tullut yhä keskeisempi liikevaihdon lähde ja noin neljännekselle yrityksistä viennistä on muodostunut ensisijainen liikevaihdon lähde.

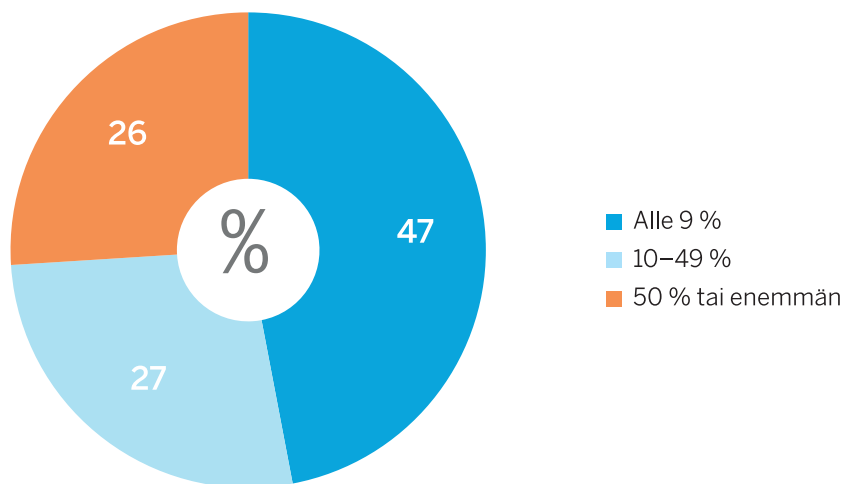
Viennin ja muun toiminnan osuus vaihtelee voimakkaasti eri yritysten välillä, mutta huomionarvoista on, että voimakkaimmin kasvuhakuisten yritysten joukossa myös kansainvälistyminen on kaikkein

yleisintä. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä lähes puolet harjoittaa suoraa vientiä tai on muuten kansainvälistynyt. Kasvuhakuisten yritysten joukossa vastaava määrä on 24 prosenttia. Vastaavasti niiden yritysten joukossa, joilla ei kasvutavoitteita ole, kansainvälistyneitä yrityksiä on vain joka kymmenes pk-yritys.

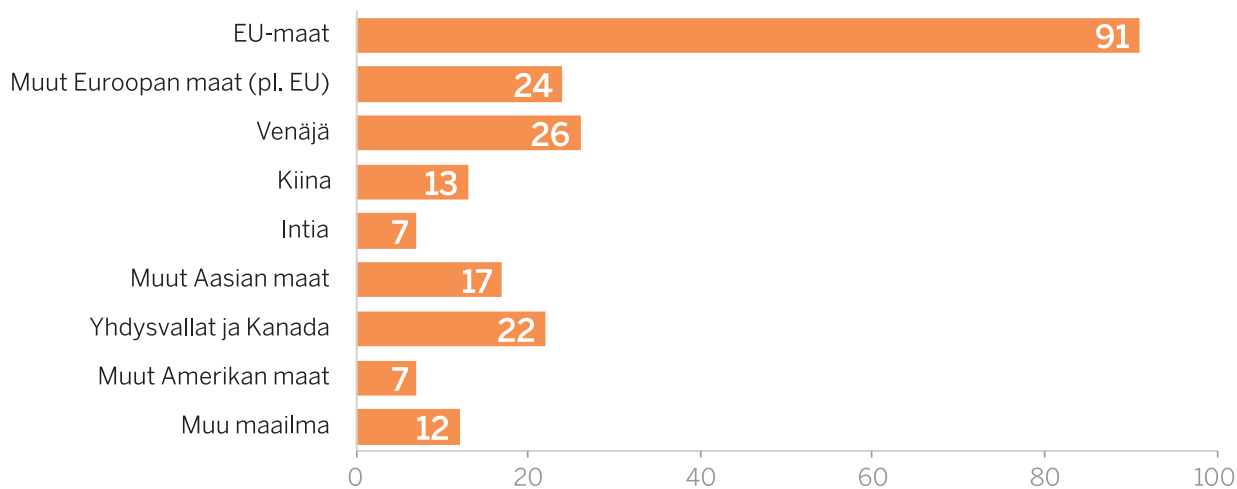
Kasvuhakuisten yritysten yleisempi kansainvälisyys näkyy myös tarkasteltaessa suoraa vientiä harjoittavien pk-yritysten kasvuhakuisuutta, joka poikkeaa selvästi keskiarvosta. Voidaankin todeta, että vientiä edistettäessä edistetään mitä suurimmassa määrin myös kasvua ja työllisyyttä.

Muut EU-maat ovat ylivoimaisesti tavallisimmat vientikohteet pk-yrityksille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pk-yritysten vienti olisi maantieteellisesti rajoittunutta. EU-maiden ohella merkittäviä vientikohteita ovat Venäjä ja muut Euroopan maat, mutta pk-yritykset ovat vahvasti läsnä myös Amerikassa ja Aasiassa.

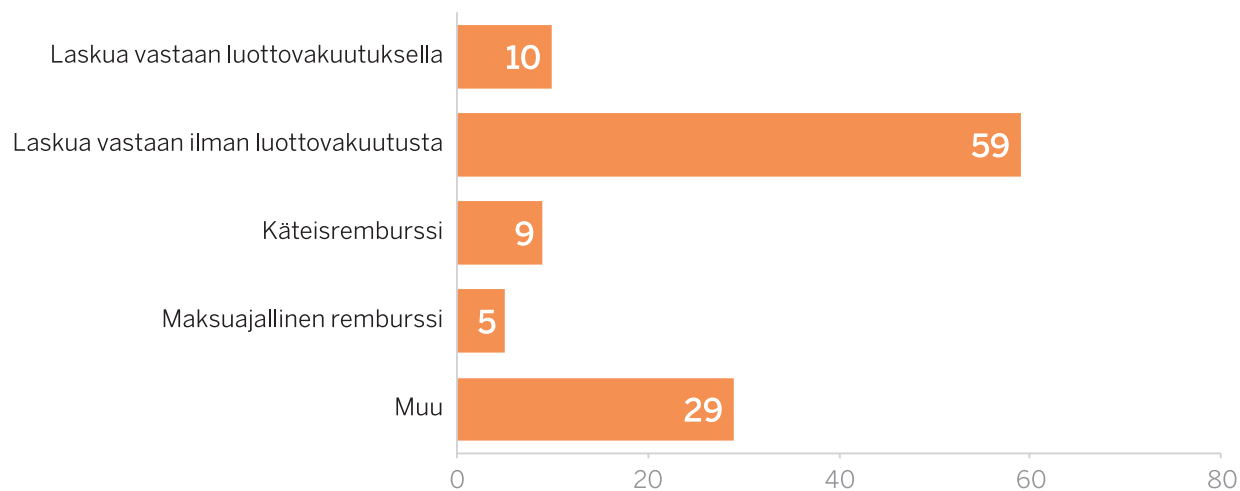
Kuva 18: Viennin osuus kokonaisliikevaihdosta, %

Kuva 19: Kansainvälisen toiminnan markkina-alue, %

Kuva 20: Vientikaupan rahoitusinstrumenttien käyttö, %

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5. Toimintaympäristö

Tiukentunut pankkitoiminnan sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suuria muutoksia rahoituksen käytössä ei ole suhteessa edelliseen barometriin tapahtunut.

Rahoituksen yleisessä saatavuudessa ei näyttäisi tapahtuneen oleellista muutosta, koska 29 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana.

Osuus on säilynyt lähes samana nyt jo neljän viime vuoden aikana.

Yritysten kokoluokittain ei rahoituksen käytössä ole havaittavissa suurta muutosta. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö on suuremmissa, yli 20 hengen pk-yrityksissä. Sitä vastoin vain noin viidennes aivan pienistä yrityksistä on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana saman verran kuin edellisen barometriin aikaan. Nyt 22 prosenttia vastaa-

Taulukko 18: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	46	61	51	53	40
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	37	56	60	59	64

Taulukko 19: Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ottanut rahoitusta	29	36	35	28	26
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Ottanut rahoitusta	22	36	41	40	48

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	22	30	25	21	20
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	15	26	35	39	44

jista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna 2015 osuus oli yhden prosenttiyksikön pienempi. Nousu tulee lähinnä kaupasta ja palveluista. Teollisuuden ja rakentamisen aiomukset hakea rahoitusta ovat hieman vähentyneet vuoden takaisesta.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna aikomuksissa hakea rahoitusta ei ole merkittäviä eroja edelliseen barometriin verrattuna. Myönteistä rahoituksessa on voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten korkeana säilynyt kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan.

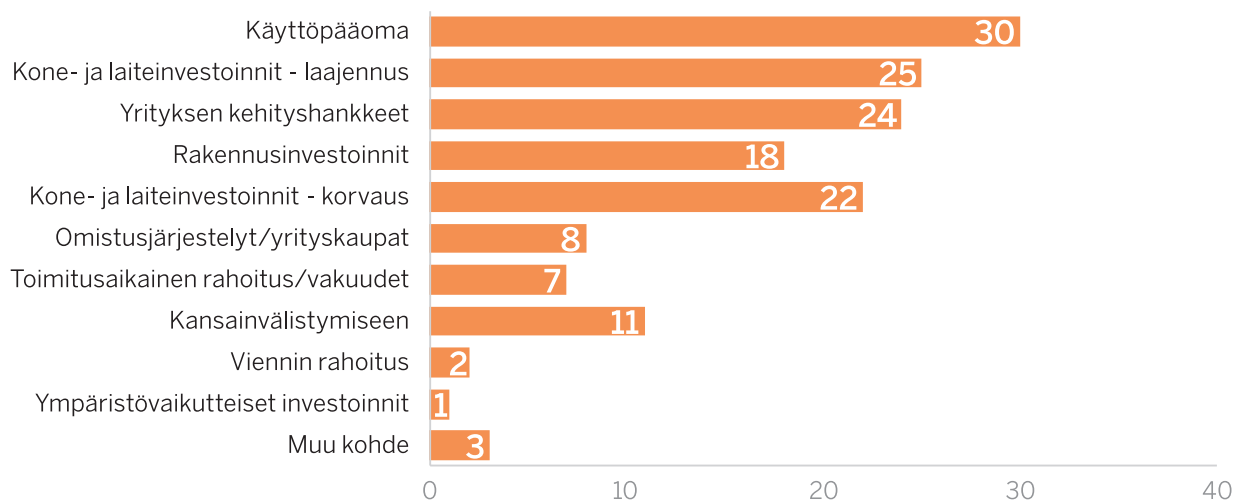
Rahoituksen hakuaikomusten taustalla näkyy hienoinen odotus talouden noususta, ja investointiaktiiviteetin voidaan olettaa olevan kasvussa. Näiltä osin näkymät ovat hieman parantuneet edellisestä barometrissa. Parantuneista näkymistä huolimatta rahoitusta aiotaan hakea edelleen eniten käyttöpääomaksi. Yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 30 prosenttia hakee sitä käyttöpääomaksi. Tältä osin on kuitenkin tapahtunut positiivista kehitystä, sillä kevään 2005 barometrissa vastaava osuus oli 36 prosenttia.

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea neljännes ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Tältä osin aiomukset ovat lisääntyneet verrattuna syksyyn. Positiivista on havaita, että merkittävä syy hakea rahoitusta on yrityksen toiminnan kehittäminen.

Talouden koheneminen vaikuttaa positiivisesti yritysten kansainvälistymiseen. Viime vuoden notkahduksen jälkeen rivakka kehitys on jatkunut. Yritysten suunnitelmat kansainvälistymisrahoituksen hakemiseen ovat nousseet syksystä selvästi.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt lähes ennallaan. Viidennessä rahoituksen haku suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli tosin noin 15 prosenttiyksikköä korkeampi. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuuden kiinnostus Finnveraan rahoittajana muuttui selvimmän syksystä. Teollisuuden kiinnostus Finnveran

Kuva 21: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

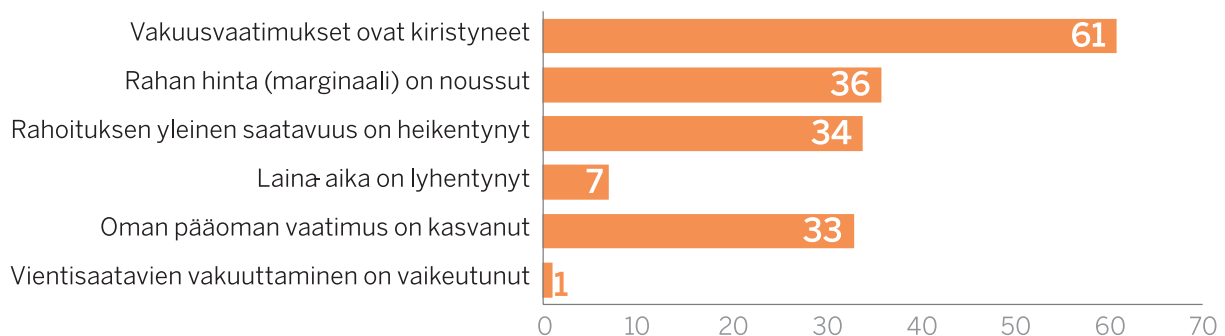
tarjoamaa rahoitusta kohtaan laski merkittävästi. Teollisuuden pk-yritysten kiinnostus Finnveraa kohtaan potentiaalisena rahoittajana on tasaantunut samalle tasolle kuin muilla aloilla.

Barometrissa kysyttiin myös yritysten arviota rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa. Vastausten mukaan vaikuttaisi siltä, että luottopolitiikan suurimmat muutokset olisivat ohi. Edelleen silti lähes puolet barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden

ongelmat ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin. Nämä vastaajat nimeävät merkittävimmiksi muutoksiksi vakuusvaatimusten kiristymisen ja marginaalien nousun.

Merkittävää on myös se, että yrityksiltä vaaditaan aiempaa suurempaa omarahoitusosuutta. Joka kolmas vastaaja mainitsi tämän muutoksen. Huomionarvoista on se, että omarahoitusosuuden kasvu nähdään hyvin samanlaisena muutoksena kaikilla päätoimialoilla ja kaiken kokoisissa yrityksissä. Erot olivat tässä suhteessa hyvin pienet.

Kuva 22: Yritysten rahoitusehtojen muutokset yrityksissä, jotka ovat ottaneet rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana ja havainneet rahoitusehtojen muuttuneen.

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain %, */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	22	19	21	16	25
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	25	27	29	14	26
Rakennusinvestoinnit	18	13	22	13	19
Ympäristövaikutteiset investoinnit	1	1	1	1	2
Käyttöpääoma	30	29	28	46	26
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	8	9	11	8	7
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	2	7	1	2	2
Kansainvälistyminen	11	23	5	7	12
Yrityksen kehityshankkeet	24	27	15	30	25
Toimitusaikaiset vakuudet	7	8	16	11	3
Muu tarkoitus	3	0	3	5	4

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yritykset kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Tilanne on tämän osalta onneksi parantunut selvästi. Enää vajaa viidennes yritysten suunnittelemista hankkeista jää toteuttamatta tai toteutuu suunnitellusta poiketen rahoituksen saatavuuteen ja ehtoihin liittyneiden vaikeuksien vuoksi.

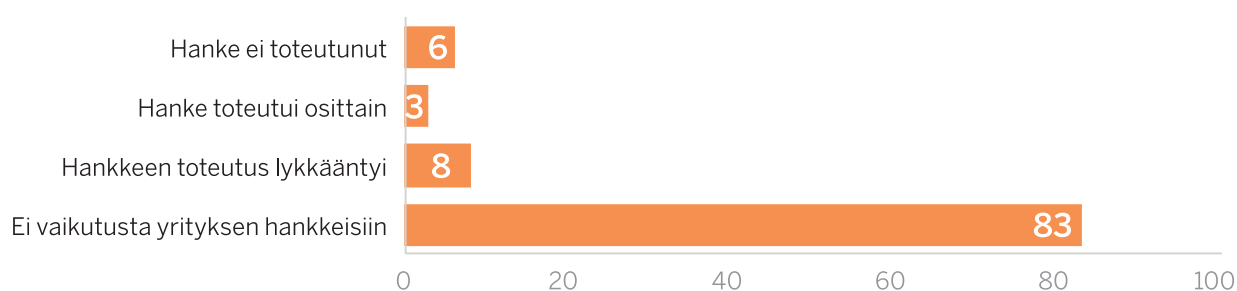
Laina-aikojen lyheneminen ei näytä tämän barometrin tulosten perusteella olevan merkittävimpien ongelmien joukossa. Kehitys on useamman negatiivisen vuoden jälkeen kääntynyt hieman positiivisempaan suuntaan. Vastaajista seitsemän prosenttia raportoi laina-aikojen lyhentyneen luottopoliittikan muutosten seurauksena. Määrä on laskenut kaksi prosenttiyksikköä syksystä.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen aiottu lähteet, % */

	Pankki	Rahoitus-yhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Tekes	Yksityinen henkilö-sijoittaja	Pääoma-sijoitus-yhtiö	Vakuutus-yhtiö	Teollisuus-sijoitus/ Finnveran Aloituserahasto Vera
Kaikki yritykset	71	27	19	9	11	10	8	3	3
Toimialoittain									
Teollisuus	74	25	22	13	19	13	9	2	5
Rakentaminen	75	34	21	4	8	4	3	7	2
Kauppa	80	17	20	7	7	9	5	1	4
Palvelut	68	29	17	11	12	12	9	3	3
Kasvuhakuisuuden mukaan									
Voimakkaasti kasvuhakuiset	61	16	29	16	31	24	24	4	9
Kasvuhakuiset	75	27	19	10	9	8	4	4	2
Asemansa säilyttäjät	70	35	13	5	3	4	3	2	2
Ei kasvutavoitetta	77	34	10	2	2	2	0	3	0
Perustamisvuoden mukaan									
ennen 1990	73	35	12	7	7	4	1	5	1
1990–1999	78	30	17	9	7	3	2	3	1
2000–2009	72	27	17	10	10	11	8	4	4
2010 jälkeen	64	19	28	10	18	18	15	2	5

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 23: Rahoituksen ehtojen ja saatavuuden vaikutus hankkeiden toteuttamiseen, % yrityksistä, jotka ottaneet rahoitusta 12 kk aikana

5.2 MAKSUVAIKEUDET

Kassatilanne on edelleen kireä monissa pk-yrityksissä. Reilut 15 prosenttia pk-yrityksistä raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Hienoisesta laskusta huolimatta osuus on säilynyt ennätyskorkealla tasolla. Ongelman syvyyttä kuvaa se, että maksuvaikeuksista kärsineiden yritysten määrä on pysynyt 14–20 prosentin haarukassa jo viiden vuoden ajan.

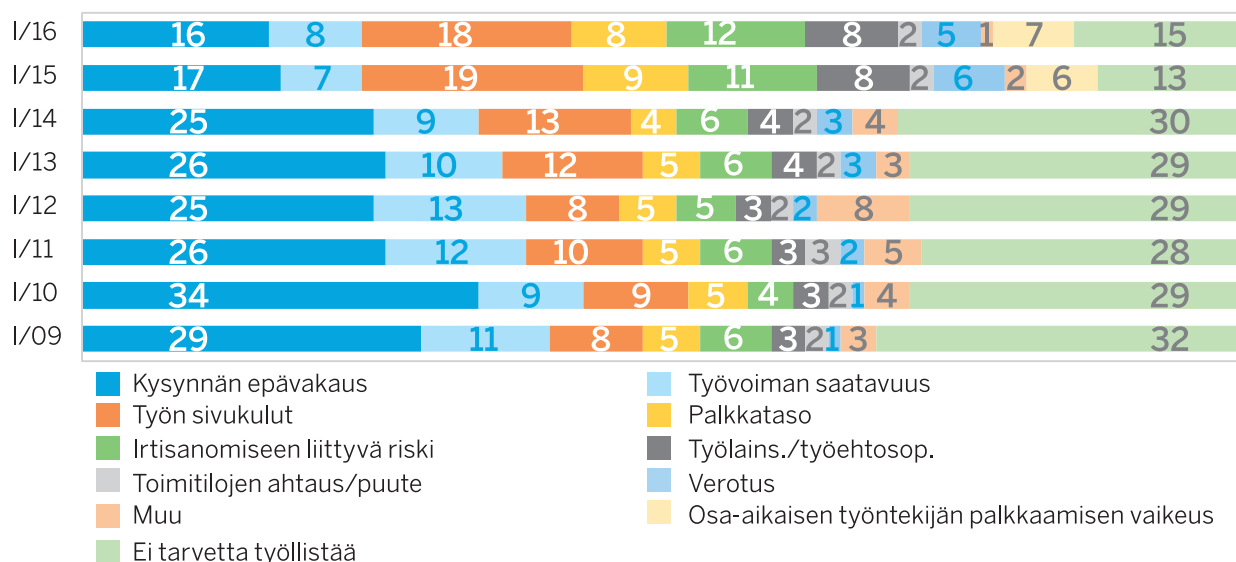
Maksuvaikeuksissa ei ole suurta toimialoittaista vaihtelua. Hieman muita vähemmän maksuvai-

keuksia on palvelualan yrityksillä, joista vajaa kuukauden raportoiti vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on positiivista, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä ei ole maksuvaikeuksia oleellisesti enempää kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta katsottuna suhteellisen vakaat, 1990-luvulla tai aiemmin perustetut yritykset, kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman muita harvemmin.

Taulukko 23: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kuukauden aikana, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia	16	20	20	21	14
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia	19	16	17	12	31
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia	17	16	18	16	10
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia	15	17	17	17	

Kuva 24: Työllistämisen pahin este, % pk-yrityksistä

5.3 TYÖLLISTÄMISEN ESTEET

Talouden piristyminen ei vielä näy niiden pk-yritysten määrässä, joilla ei ole tarvetta työllistää. Pk-yrityksistä 15 prosentilla ei ole tarvetta työllistää. Työllistämistarpeet ovat muita vähäisempiä erityisesti kaupassa ja palveluissa, joissa molemmissa noin kuudenneksella yrityksistä ei ole tarvetta työllistää. Teollisuudessa ja rakentamisessa tilanne on hieman positiivisempi, mutta näilläkin toimialoilla vastaajista lähes joka kymmenennellä ei ole tarvetta työllistää. Työllistämistarvetta havaitaan olevan muita useammin kasvuhakuisimmissa ja suuremmissa pk-yrityksissä.

Yleisimmät työllistämisen esteet ovat kysynnän epävarmuus ja työn sivukulut. Lisäksi työvoiman saatavuusongelma on hieman pahenemaan päin, samoin kuin irtisanomiseen liittyvä riski. Irtisanomiseen liittyvään riskiin kertoo vähitellen paranevasta taloustilanteesta huolimatta omaa kauraa kieltään yritysten näkymistä. Työn sivukulujen merkitys työllistämisen esteenä on kaikilla toimialoilla korkealla tasolla.

Mikronyrityksissä ja pienimmissä pk-yrityksissä työn sivukulujen merkitys palkkaamisen esteenä korostuu. Suuremmissa yrityksissä korostuvat kysynnän riittämättömyys ja epävakaus. Kasvuhakuisissa yrityksissä työllistämisen esteiksi muodostuvat muita useammin työn sivukulut.

Taulukko 24: Yrityksen työllistämisen pahin este, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ei tarvetta työllistää	15	9	11	14	18
Pahin este niissä yrityksissä, joissa tarvetta työllistää					
Kysynnän epävakaus	16	19	18	16	16
Palkkataso	8	8	7	9	8
Työn sivukulut	18	18	19	20	17
Irtisanomiseen liittyvä riski	12	14	13	14	10
Muu lainsäädäntö/ työehtosopimus	8	10	9	6	8
Työvoiman saatavuus	8	9	9	5	8
Verotus	5	3	6	5	5
Yhtiön toimitilojen ahtaus/puute	2	3	1	2	3
Osa-aikaisen työntekijän palkkaamisen vaikeus	7	6	7	7	7
Muu	1	1	1	1	1

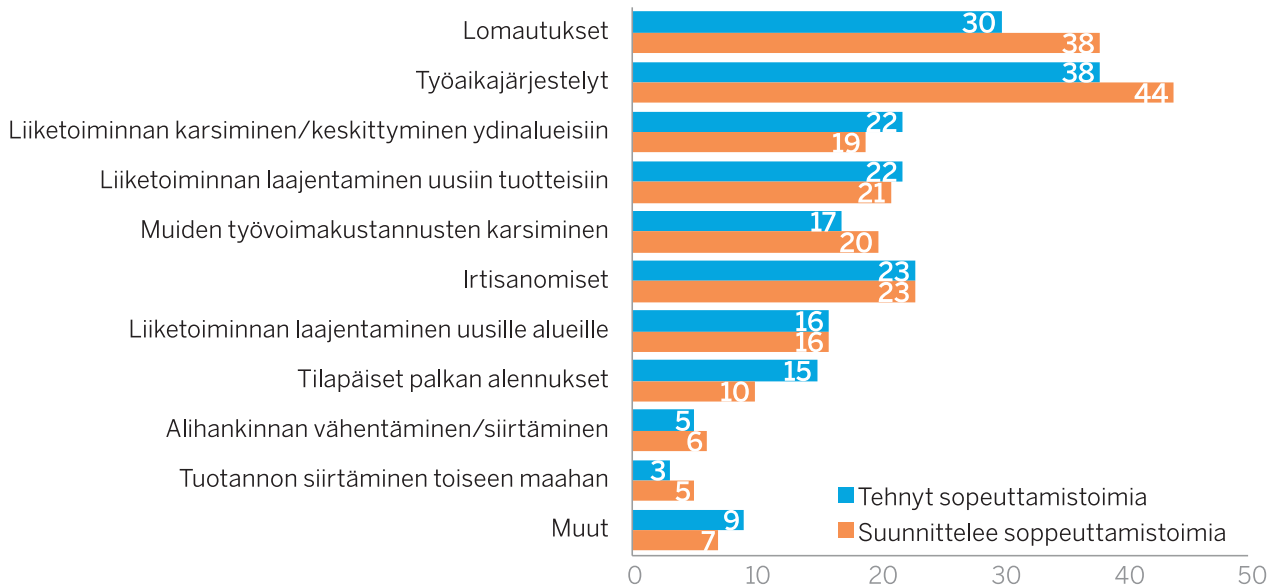
5.4 SUHDANNETILANTEeseen SOPEUTUMINEN

Talouden epävarmuuden vähittäinen väistyminen ja talouskasvun alkaminen on johtanut siihen, että aikaisempaa hieman harvempi yritys on joutunut tekemään sopeuttamistoimia. Tilanteen muutosta positiivisempaan kuvaa se, että enää vajaa kolmannes pk-yrityksistä on joutunut tekemään sopeuttamistoimia suhdannetilanteen vuoksi. Samoin niiden yritysten, jotka ovat suunnittelemassa sopeuttamistoimia suhdannetilanteen takia, määrä on laskenut. Yhteensä reilu kolmannes pk-yrityksistä on siinä tilanteessa, että ne joko ovat toteuttaneet tai suunnittelevat sopeuttamistoimia. Sopeuttamistoimia tehneiden osuus on laskenut vuodessa 5 prosenttiyksikköä ja sopeuttamistoimia suunnittelevien osuus on laskenut 31 prosenttiyksikköä

ollen 10 prosenttia. Teollisuudessa ja kaupassa on jouduttu toteuttamaan sopeuttamistoimia eniten. Teollisuudessa 39 prosentissa yrityksistä on toteuttanut sopeutustoimia. Laskua tässä on 5 prosenttiyksikköä viime kevääseen. Vähiten sopeutustoimia on jouduttu tekemään palveluissa. Siellä toimia tehneiden osuus on laskenut 5 prosenttiyksikköä. Eniten sopeuttamistoimia suunnitellaan tehtäväksi kaupassa, jossa 13 prosenttia vastaajista ilmoittaa asian olevan näin.

Sopeuttamistoimien toteutus on sitä yleisempää, mitä suurempiin pk-yrityksiin mennään. Mitä laajemmilla markkinoilla yritys toimii, sitä yleisemmin sopeuttamistoimia on jo tehty. Tarkasteltaessa yrityksiä niiden kasvuhakuisuuden suhteen

Kuva 25: Pk-yritysten tekemät ja suunnittelemat sopeuttamistoimet, % pk-yrityksistä, jotka tehneet tai suunnittelevat tekevänsä toimia */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

sopeuttamistoimia on jouduttu tekemään ja suunnitellaan tehtäväksi eniten asemansa säilyttämään pyrkivissä yrityksissä.

Pk-yrityksistä, jotka ovat jo tehneet sopeuttamistoimia, 30 prosenttia on lomauttanut ja 38 prosenttia on tehnyt muita työaikajärjestelyitä. Niistä, jotka suunnittelevat tekevänsä sopeuttamistoimia, 38 prosenttia suunnittelee lomautuksia ja 44 prosenttia muita työaikajärjestelyitä. Irtisanomisiin on joutunut turvautumaan 23 prosenttia jo sopeuttamistoimia tehneistä ja sopeuttamistoimia suunnittelevista niin ikään 23 prosenttia harkitsee irtisanomisia.

Runsaalla viidenneksellä pk-yrityksistä sopeuttamistoimiin kuuluu toiminnan laajentaminen uusiin tuotteisiin, ja kuudenneksellä toimia tehneis-

tä ja suunnittelevista toimet kohdistuvat liiketoiminnan laajentamiseen uusille alueille. Liiketoiminnan keskittämiseen yrityksen ydinalueisiin on turvautunut 22 prosenttia toimia tehneistä ja suunnittelee turvautuvansa viidennes toimia suunnittelevista.

Tilapäisistä palkanalennuksista on sopinut 15 prosenttia ja 10 prosenttia sopeutustoimia suunnittelevista ennakoi toimien kohdistuvan palkanalennuksiin. Sopeutustoimia tehneistä yrityksistä on 17 prosenttia karsinut muita työvoimakustannuksia. Sopeutustoimia suunnittelevista yrityksiä niitä suunnittelee karsivansa 20 prosenttia. Sopeuttamistoimia tehneistä yrityksistä kolme prosenttia on jo siirtänyt tuotantoa ulkomaille, ja toimia suunnittelevista näin aikoo tehdä viisi prosenttia yrityksistä.

Taulukko 25: Pk-yritysten tekemät ja suunnittelemat sopeuttamistoimet toimialoittain %, */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Tehnyt sopeuttamistoimia	24	30	33	37	38
Suunnittelemassa sopeuttamistoimia	7	15	17	13	12
Sopeuttamistoimet yrityksissä, jotka ovat tehneet tai suunnittelemassa					
Lomautukset	16	46	46	48	65
Irtisanomiset	13	30	34	36	52
Työaikajärjestelyt	34	42	53	48	44
Tilapäiset palkan alennukset	20	10	5	6	12
Muiden työvoimakustannusten karsiminen	18	18	18	19	9
Alihankinnan vähentäminen tai siirtäminen	5	4	7	9	8
Tuotannon siirtäminen toiseen maahan	2	3	6	7	10
Liiketoiminnan laajentaminen uusiin tuotteisiin	26	19	18	20	26
Liiketoiminnan laajentaminen uusille alueille	16	17	13	18	20
Liiketoiminnan karsiminen ja keskittyminen ydinalueelle	24	21	18	18	28
Muut	10	9	6	6	2

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Lomautukset ovat yleisimpiä teollisuudessa ja rakentamisessa, muut työaikajärjestelyt puolestaan palveluissa ja kaupassa teollisuuden ohella. Alihankinnan ja tuotannon muutokset koskettavat erityisesti teollisuuden pk-yrityksiä. Laajentaminen uusiin tuotteisiin on erityisesti kaupassa ja palveluissa yleinen keino vastata sopeuttamistarpeeseen. Tilapäisiä palkan alennuksia on tehty rakentamisessa sekä palveluissa ja harkitaan tehtäväksi erityisesti rakentamisessa.

Voimakkaammin kasvuhakuiset ja nuoret yritykset sopeuttavat toimintaansa laajentamalla toimintaansa uusiin tuotteisiin ja uusille alueille. Taloustilanteen kohenemisen seurauksena näiden yritysten ei ole enää tarvinnut turvautua siinä määrin

irtisanomisiin ja muihin perinteisempiin keinoihin. Kasvuhakuiset yritykset sopeuttavat toimintaansa myös siirtämällä tuotantoa ja alihankintaa uusiin maihin sekä alihankintaa vähentämällä. Kasvuhakuisimmat ja nuorimmat yritykset käyttävät liiketoiminnan karsimista ensisijaisena sopeuttamistoimena muita vähemmän.

Maailmantalouden epätasainen kehitys ja investointien hidas liikkeellelähtö näkyvät selvästi siinä, että sopeuttamistoimenpiteet ovat sitä yleisempiä, mitä laajemmilla markkinoilla toimivista yrityksistä on kyse. Mitä suurempiin yrityksiin mennään henkilömäärältään, sitä yleisempiä ovat lomautukset ja irtisanomiset.

Taulukko 26: Pk-yritysten tekemät ja suunnitellut sopeuttamistoimet kokoluokittain %, */

	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Tehnyt sopeuttamistoimia	28	39	28	34	25
Suunnittelemassa sopeuttamistoimia	10	10	9	13	10
Sopeuttamistoimet yrityksissä, jotka ovat tehneet tai suunnittelemassa					
Lomautukset	33	56	47	30	26
Irtisanomiset	24	28	22	25	23
Työaikajärjestelyt	40	38	37	43	41
Tilapäiset palkan alennukset	14	10	13	11	16
Muiden työvoimakustannusten karsiminen	18	10	20	19	18
Alihankinnan vähentäminen tai siirtäminen	5	12	3	3	6
Tuotannon siirtäminen toiseen maahan	4	10	2	3	3
Liiketoiminnan laajentaminen uusiin tuotteisiin	23	20	16	27	23
Liiketoiminnan laajentaminen uusille alueille	17	24	16	15	16
Liiketoiminnan karsiminen ja keskittyminen ydinalueelle	22	16	21	19	25
Muut	9	6	4	8	11

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

6. Maahanmuutto ja kotouttaminen

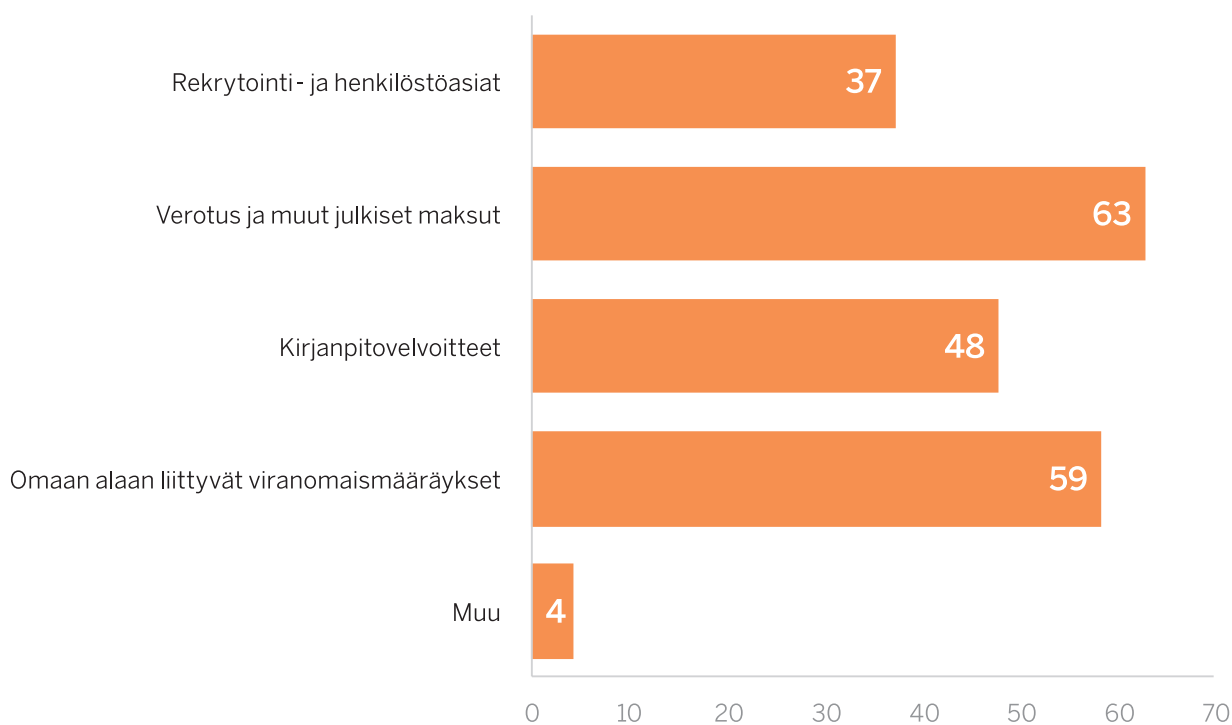
Suomen nykyisen ikärakenteen negatiiviset vaikutukset talouskasvulle ja työmarkkinoiden kehitykselle ovat hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen kannalta huomattavia. Keskeisessä roolissa talouskasvun ja hyvinvoinnin turvaamisessa on maahanmuuttopolitiikka ja sen vaikutus työllisyysasteen kehitykseen.

Suomi tarvitsee lisää maahanmuuttajia, jotta työikäisten määrä ei vähenisi entisestään. On arvioitu, että vuotuisen maahanmuuton pitäisi olla noin 34 000 henkeä, jotta työvoima ei lähivuosi-

kymmeninä supistuisi. Työikäisten määrä vähenee 10 000 henkilöllä vuodessa, kun suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle.

Vuonna 2015 Suomi kohtasi osana Eurooppaa uuden tilanteen turvapaikanhakijoiden määrän voimakkaan lisääntymisen muodossa. Suomeen saapui huomattavasti aikaisempaa enemmän kansainvälistä suojelua hakeneita ihmisiä. Joulukuun 2015 loppuun mennessä Suomeen oli saapunut 32 478 turvapaikanhakijaa.

Kuva 26. Yritysten tarvitsema neuvonta ja opastus, %

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

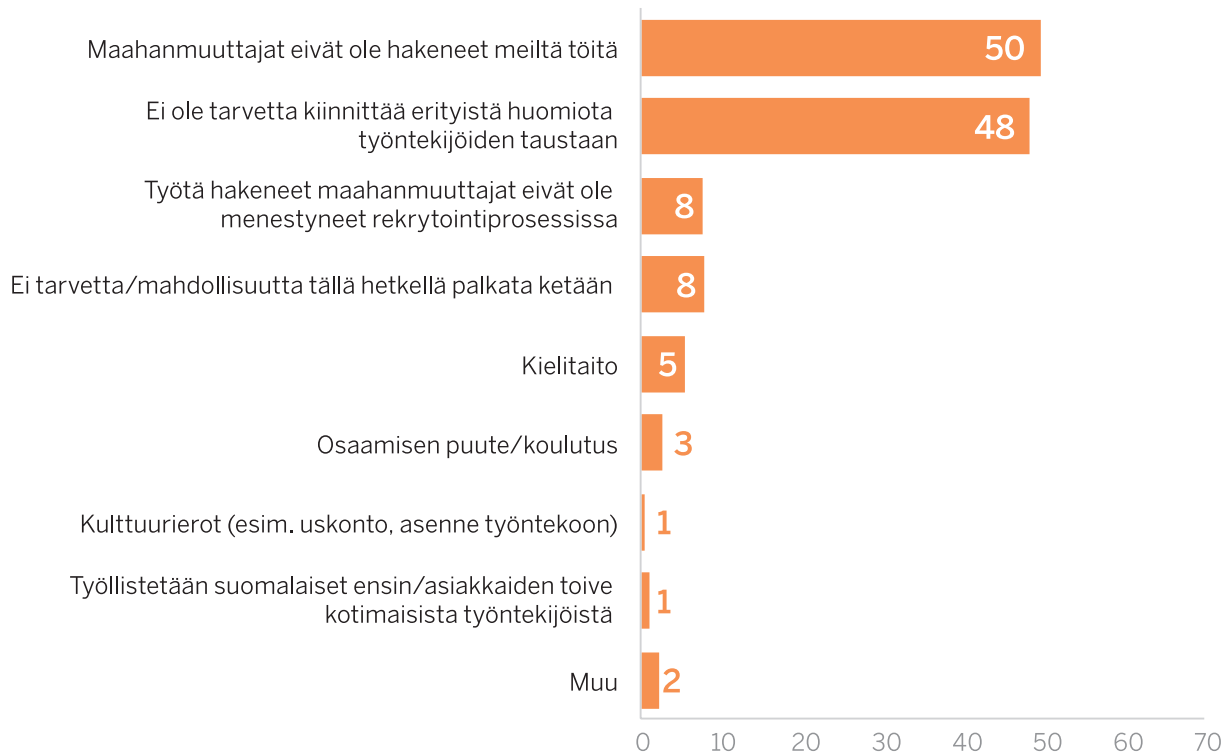
Onnistunut maahanmuutto edellyttää kotoutumista. Jokaisen maahanmuuttajan kotoutuminen etenee yksilöllisesti. Kotoutumisen tavoitteena on tarjota maahanmuuttajalle työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia valmiuksia. Osalle maahanmuuttajista myös yrittäjäyys voi olla sopiva vaihtoehto.

Selvitettäessä ulkomaalaistaustaisten pk-yrittäjien kohtaamia haasteita kaksi viidestä kokee tarvitsevänsä erityistä neuvontaa ja opastusta yrityksen velvoitteiden täyttämiseksi. Yleisimmin erityistä neuvontaa ja opastusta koettiin tarvittavan verotuksessa ja muissa julkisissa maksuissa. Työllistymi-

nen tavalla tai toisella on keskeistä kotouttamisen onnistumiseksi. Maahanmuuttajien työllistyminen riippuu useista eri asioista, kuten esimerkiksi henkilön omasta osaamisesta, osaamisen kysynnästä ja työmarkkinoiden yleisestä tilanteesta.

Barometrin mukaan reilut kymmenen prosenttia pk-yrityksistä on rekrytoinut maahanmuuttajia. Kysyttäessä syitä siihen, miksi pk-yritykset eivät ole rekrytoineet maahanmuuttajia, yleisin syy on se, että maahanmuuttajat eivät ole hakeneet kyseessä oleviin yrityksiin töitä. Samoin noin puolet ilmoittaa, että heillä ei ole tarvetta kiinnittää erityistä huomiota työntekijän taustaan.

Kuva 27. Esteet tai haasteet maahanmuuttajien palkkaamisessa?, % */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

7. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku nousi koko maan osalta lukemaan 16. Alueellinen vaihtelu on voimakasta, mutta useimmilla alueilla näkymät ovat parantuneet. Eniten saldoluku nousi Etelä-Savossa sekä Uudellamaalla ja Pääkaupunkiseudulla. Etelä-Savossa nousua on peräti 18 yksikköä. Uudellamaalla sekä Pääkaupunkiseudulla nousua viime syksystä on 16 yksikköä. Korkein saldoluku, 24, on Pääkaupunkiseudulla. Samanaikaisesti kun yleinen suhdannetilanne parani, Lapissa, Pirkanmaalla, Kymenlaaksossa ja Varsinais-Suomessa kehitys oli vastakkainen. Erittäin Lapissa suhdanneodotukset laskivat merkittävästi, saldoluvun pudotessa 14 yksikköä.

Henkilöstöodotusten suhteen kehitys vastaa yleisiä suhdanneodotuksia. Lievä positiivisuus leimaa odotuksia, mutta alueelliset erot ovat suuria. Positiivisimmalta tilanne näyttää Pääkaupunkiseudulla, jossa saldoluku on 19. Haastavin tilanne

on Satakunnassa, jossa henkilöstöodotusten saldoluku laski 9 yksikköä saaden arvon -9.

Kansainvälisen suhdannetilanteen vahvistuminen näkyy selvästi siinä, että vientiyrittäjien usko viennin kasvuun on oleellisesti parantunut viime keväästä. Edellisestä barometristä odotusten kehitys on sen sijaan ollut sahaavampi. Tämä vahvistaa sitä käsitystä, että Suomen viennin liikkeelle lähtö on ollut odotettua hitaampaa. Tuonnin osalta tilanne on hieman tasaisempi.

Investointien saldoluku nousi koko maassa ja myös useimmilla alueilla. On kuitenkin hyvä huomata, että niin koko maassa kuin useimmilla alueilla investointien saldoluku on edelleen negatiivinen. Ainoina poikkeuksina tilanteesta ovat Helsinki ja Pääkaupunkiseutu, mutta niissäkin saldoluku jää vaatimattomaksi saaden arvon 2. Alhaisimmat investointien saldoluvut löytyvät Etelä-Pohjanmaalta ja Kainuusta, joissa saldoluku on -23.

Taulukko 27: Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Innovaatiot, tuotanto ja tuotteiden kehitys
Helsinki	23	37	16	2	44	30	32	18	26	29
Pääkaupunkiseutu	24	38	19	2	44	39	28	24	24	26
Uusimaa	22	35	9	0	58	36	28	11	17	20
Varsinais-Suomi	14	28	11	-8	31	45	33	7	20	21
Satakunta	4	9	-9	-14	-2	-5	7	0	9	14
Kanta-Häme	10	22	6	-9	51	21	24	3	14	19
Päijät-Häme	15	32	12	-4	42	25	28	22	23	22
Pirkanmaa	11	27	9	-9	52	31	27	8	17	21
Kymenlaakso	5	17	0	-11	18	22	19	7	15	12
Etelä-Karjala	14	28	13	-11	39	7	45	5	8	10
Etelä-Savo	14	26	5	-16	32	22	19	8	13	9
Pohjois-Savo	4	21	4	-10	53	22	27	7	8	19
Pohjois-Karjala	1	19	0	-18	72	24	36	3	13	7
Keski-Suomi	14	23	9	-10	43	16	42	10	22	20
Etelä-Pohjanmaa	8	19	-2	-23	48	28	19	6	14	14
Pohjanmaa	7	18	4	-6	49	22	24	4	10	19
Keski-Pohjanmaa	4	25	3	-10	11	35	13	8	21	16
Pohjois-Pohjanmaa	17	25	7	-14	49	50	20	15	20	18
Kainuu	20	24	7	-23	64	32	33	19	22	16
Lappi	7	24	3	-20	42	5	18	6	17	12
Koko maa	16	28	8	-8	45	30	29	11	18	20

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**

- **Helsinki**
- **Pääkaupunkiseutu** (pl. Helsinki)
- **Uusimaa** (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)

2. **Varsinais-Suomi**

3. **Satakunta**

4. **Kanta-Häme**

5. **Päijät-Häme**

6. **Pirkanmaa**

7. **Kymenlaakso**

8. **Etelä-Karjala**

9. **Etelä-Savo**

10. **Pohjois-Savo**

11. **Pohjois-Karjala**

12. **Keski-Suomi**

13. **Etelä-Pohjanmaa**

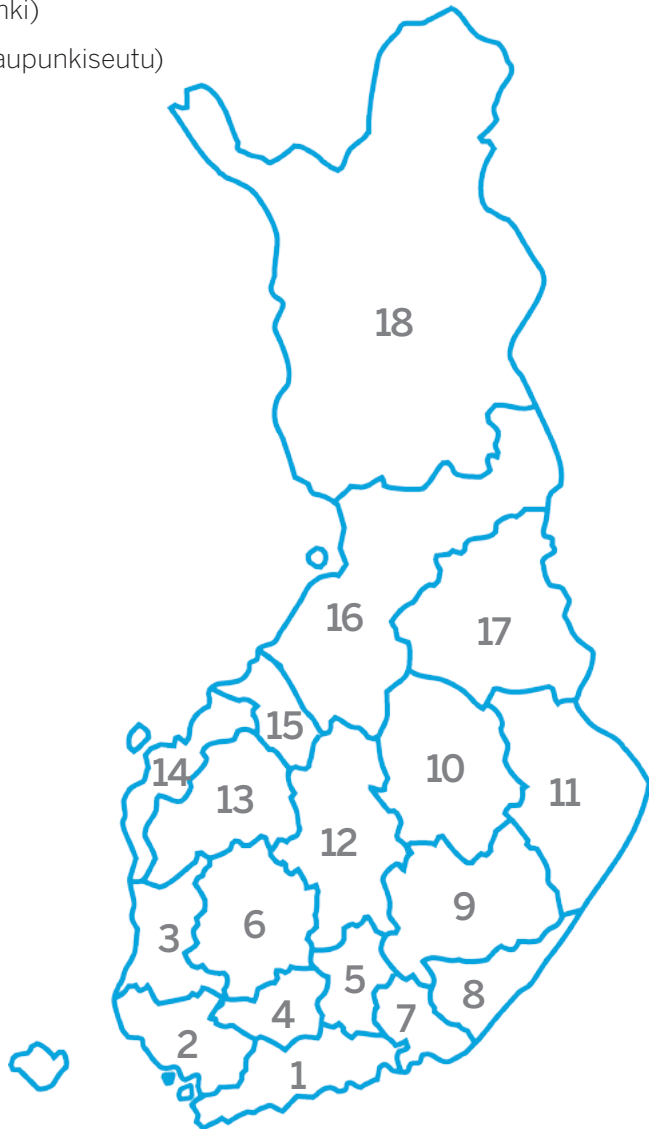
14. **Pohjanmaa**

15. **Keski-Pohjanmaa**

16. **Pohjois-Pohjanmaa**

17. **Kainuu**

18. **Lappi**

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 puhelin 09 229 221
 yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Valtakatu 51, 53100 Lappeenranta
 yrittajat.fi/etelakarjala
 puhelin 010 470 1100

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
 yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 puhelin 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Sammonkatu 2, 50130 Mikkeli
 yrittajat.fi/etelasavo
 puhelin 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Urho Kekkosen katu 2 C, 00100 Helsinki
 yrittajat.fi/helsinki
 puhelin 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A, 13100 Hämeenlinna
 yrittajat.fi/hame
 puhelin 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
 yrittajat.fi/kainuu
 puhelin 010 387 7870

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
 yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 puhelin 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Lutakonaukio 7, 40100 Jyväskylä
 yrittajat.fi/keskisuomi
 puhelin 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
 yrittajat.fi/kymi
 puhelin 05 544 3030

LAPIN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 26, 2. krs, 96100 Rovaniemi
 yrittajat.fi/lappi
 puhelin 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Laukontori, Kehräsaari B, 2. krs, 33200 Tampere
 yrittajat.fi/pirkanmaa
 puhelin 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Linnunlahdentie 2, 80110 Joensuu
 yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 puhelin 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Isokatu 4, 90100 Oulu
 yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 puhelin 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Vesijärvenkatu 15, 5. krs, 15140 Lahti
 yrittajat.fi/paijathame
 puhelin 010 322 4300

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Innopoli 1, Tekniikantie 12, 02150 Espoo
 yrittajat.fi/paakaupunkiseudunyritykset
 puhelin 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Raastuvankatu 12-14 D, 65100 Vaasa
 yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
 puhelin 06 356 0820

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, PL 45, 28100 Pori
 yrittajat.fi/satakunta
 puhelin 050 312 9301

SAVON YRITTÄJÄT

Asemakatu 22-24, 4. krs, 70100 Kuopio
 yrittajat.fi/savo
 puhelin 017 368 0500

UUDENMAAN YRITTÄJÄT

Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
 yrittajat.fi/uusimaa
 puhelin 010 231 3050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
 yrittajat.fi/varsinaissuomi
 puhelin 02 275 7100

PÄÄKONTTORIT**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki
valtakunnallinen vaihde 029 460 11
finnvera.fi

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

TOIMIPISTEET**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Länsikatu 15, rak. 3 B, 80110 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Brahenkatu 2, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Jääkärintie 10 A, 2. krs, 50100 Mikkeli

OULU

Sepänkatu 20, 90100 Oulu

PORI

Itäpuisto 7, 5. krs, 28100 Pori

ROVANIEMI

Rovakatu 28, 96200 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Frami D, Tiedekatu 2, 60320 Seinäjoki

TAMPERE

Hämeenkatu 9, PL 559, 33101 Tampere

TURKU

Eerikinkatu 2, 20100 Turku

VAASA

Virastotalo, Wolffintie 35, 65200 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO**FINNVERA PLC**

Representative Office in St. Petersburg
Finland House
Bolshaya Konyushennaya St. 8
191186 St. Petersburg, Russia

PL 150, 53501 Lappeenranta
puhelin +358 405 088 956

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4, 00170 Helsinki
puhelin 029 506 0000
tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Gygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

Hallituskatu 3 B, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Pellavatehtaankatu 25, 33100 Tampere
Yliopistonkatu 38 (Attila), 33100 Tampere
puhelin 0295 036 000
ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

Wolffintie 35 B, 5. krs, 65200 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
puhelin 0295 028 500
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

Kallanranta 11, 70100 Kuopio
puhelin 0295 026 500
ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Valtakatu 12 B, 28100 PORI
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Opastinsilta 12 B, 5. krs, 00520 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
puhelin 0295 022 500
ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Eteläesplanadi 8,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11
finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4,
00170 Helsinki

puhelin 010 606 000

tem.fi